

Rubeus Egyesület „Szedervessző”
1082 Budapest, Nap u.3. Tel.: 06-20/669-5629
www.rubeus.hu e-mail: rubeus@rubeus.hu

**Gyermekek napközbeni ellátásai és egyéb gyermekekre
irányuló szolgáltatások tervezése és szervezése a Téli
kistérségben**

2010. június

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
I. fejezet: A Téli kistérség bemutatása.....	5
I.1. A Téli kistérség társadalmi-gazdasági helyzetének általános bemutatása.....	5
I.2. Kistérségi szinten történt fejlesztések az elmúlt időszakban – rövid kitekintés.....	8
I.3. Kistérségi szinten működtetett szociális és gyermekjóléti ellátások általános bemutatása.....	10
I.4. Napközbeni kisgyermek-ellátási formák bemutatása a kistérségi stratégiai dokumentumok alapján.....	13
I.4.1. Gyermekek számára igénybe vehető ellátások bemutatása, célcsoport ismertetése.....	14
I.4.2. Szakmai célkitűzések, ellátási filozófia.....	17
I.4.4. Együttműködések az intézmények között, illetve az ellátást igénybe vevő szülőkkel.....	21
I.4.5. Rendelkezésre álló infrastruktúra és humán-erőforrás	23
II. fejezet: Kistérségi aktorokkal készült egyéni interjúk elemzése.....	25
III. fejezet: Kistérségi aktorokkal készült csoportos interjúk elemzése.....	35
IV. fejezet: Költségelemzés a Téli Többcélú Kistérségi Társulás családi napközi ellátásairól.....	40
IV.1. Jogszabályi keretek.....	40
IV.2. A költségvetés szerkezete.....	42
IV.2.1. Bevételek.....	42
IV.2.2. Költségek	45
IV.3. Fenntarthatóság.....	46
Konklúzió.....	48
Függelék.....	58
Függelék 1. Dokumentumelemzés szempontjai	58
Függelék 2. Egyéni interjúk vázlata egységes szerkezetben	58
Gyermekjóléti szolgálat munkatársa.....	58
Napközbeni ellátásban dolgozó (bölcsőde, családi napközi és óvodavezető)	59
Kistérségi társulás elnöke / társulás munkatársa	60
Pénzügyi szakember, önkormányzati irodavezető.....	61
Függelék 3. Csoportos interjúk vázlata egységes szerkezetben	62
Döntéshozók véleménye.....	62
Ellátást működtetők (bölcsőde, családi napközi vezetők, gondozók).....	63
Kisgyermekes szülők véleménye	64
Irodalom.....	65

Bevezetés

Kutatásunk célja a gyermekek napközbeni ellátásai és egyéb gyermekekre irányuló szolgáltatások kistérségi szinten történő feladatellátásának bemutatása a Téti kistérségben. Arra keresve a választ, hogy a vizsgált kistérség milyen módon tervezi és biztosítja a gyermekekkel kapcsolatos ellátásait és szolgáltatásait, hogyan jellemezhető a gyermekekre irányuló szolgáltatások esetében a szervezeti kultúra, a biztosított szolgáltatások hogyan elégítik ki a kistérségben élő gyermekek és szüleik szükségleteit, különös tekintettel a hátrányos helyzetű családokban élőkre. A kistérség gyermekekre irányuló szolgáltatásai milyen szakmai elvek, filozófiák mentén működnek, valamint az egyes szolgáltatások a rendelkezésre álló pénzügyi forrásokból hogyan valósíthatók meg, mennyiben fenntarthatók?

A Téti kistérség napközbeni gyermekellátásainak és egyéb gyermekekre irányuló szolgáltatásainak működtetését és működését három fő szempont mentén vizsgáltuk:

1) A gyermekekre irányuló ellátások tervezési és szervezési kultúrájának bemutatása: Milyen módon tervezi a kistérség a gyermekekkel kapcsolatos ellátásait és szolgáltatásait? A tervezéssel kapcsolatos feladatok ellátásában milyen kistérségi aktorok vesznek részt (humán-erőforrás ellátottság a kistérségben)? Milyen módon zajlik a szolgáltatások működtetése, az egyes szolgáltatások összehangolása? Milyen szakmai elvek, filozófiák mentén valósulnak meg az ellátások, szolgáltatások? A tervezési és szervezési feladatok ellátásában a formális kapcsolatokon túl az informálisnak milyen szerepe van, hogyan jellemezhetjük a kistérségen belüli együttműködéseket?

2) Szakmai tartalmak vizsgálata: Az egyes ellátások és a teljes szolgáltatási háló mennyiben elégíti ki a kistérségben élő gyermekek és családok szükségleteit, különös tekintettel a hátrányos helyzetű családokra? Milyen típusú eltérések tapasztalhatók az egyes családok szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek tekintetében? A gyermekek és családok szükségleteit mennyiben tudják az adott ellátások kielégíteni, különös tekintettel a hátrányos helyzetűekre?

3) Fenntarthatóság vizsgálata: a meglévő forrásokból (normatívák, pályázatok, önkormányzati források, térítési díjak) mennyiben fenntarthatóak és fejleszthetőek a szolgáltatások infrastrukturális és tartalmi keretei? Milyen típusú források jelennek meg a finanszírozásban? Az egyes finanszírozási formák elemzése.

A kutatás elsősorban kvalitatív módszertanra épül, magában foglal dokumentumelemzést, egyéni és csoportos interjúkészítést, valamint a fenntarthatóság szempontjainak vizsgálata céljából költséghatékonyság elemzést. Tereplátogatásaink során 8 egyéni interjút készítettünk a kistérségi aktorokkal (döntéshozók, tervezésben, ellátás szervezésben részt vevőkkel), valamint 3 csoportos interjút: a) döntéshozókkal, b) szakmai megvalósítókkal, c) napközbeni ellátást igénybe vevő gyermekek szüleivel.

Jelen tanulmányunk 5 fejezetből áll. Elsőként a Téli kistérség helyzetét mutatjuk be röviden, kitérve a gazdasági és társadalmi helyzetre, a kisgyermekeknek nyújtott szolgáltatásokra. Mindezek bemutatása a kistérség stratégiai dokumentumainak elemzése mentén történik. (I. fejezet), ezt követően az egyes szereplőkkel készült egyéni interjúkat elemezzük a fentiekben ismertetett vizsgálati szempontokat figyelembe véve (II. fejezet), majd a csoportos interjú tapasztalatait összegezzük (III. fejezet). Tanulmányunk negyedik fejezete költséghatékonyság elemzésre épül (IV. fejezet), majd a befejező fejezetben a főbb tapasztalatokat összegezzük, kitérünk arra is, hogy mennyiben emelhető át a téti modell más kistérségekre, különösen az LHH kistérségekre.

A kutatómunka során kapott főbb eredmények:

- Átfogó képet kaptunk a Téli kistérségben a gyermekek napközbeni ellátásai és egyéb gyermekekre irányuló szolgáltatások megvalósulásának módjairól, a tervezési-szervezési kultúra ismérveiről, a megvalósuláshoz szükséges humán-erőforrásról, az együttműködések mintázatairól.
- Egységes szempontok mentén elemzésre kerültek az ellátások, szolgáltatások terén megjelenő szakmai tartalmak, illetve, hogy az egyes ellátások mennyiben elégítik ki a gyermekek és családok szükségleteit.
- A fenntarthatóság, költséghatékonyság kérdései is helyet kaptak az elemzésben, hogy milyen típusú források jelennek meg a finanszírozásban, illetve, hogy a meglévő kistérségi források mennyiben elégségesek a szolgáltatások hosszú távú fenntartásához, illetve a szolgáltatások fejlesztéséhez mennyiben tudnak hozzájárulni.

I. fejezet: A Téti kistérség bemutatása

1.1. A Téti kistérség társadalmi-gazdasági helyzetének általános bemutatása¹

A Téti kistérséghez 19 település közigazgatási területe tartozik, területe 376 négyzetkilométer, 19 ezer lakost számlál, népsűrűsége: 52 fő/négyzetkilométer. A településcsoport a Nyugat-Dunántúli Régióban, Győr-Moson-Sopron megyének dél-keleti részén, Győrtől délre található. (A Téti kistérség alapadatait, valamint a demográfiai adatokat a Melléklet 1. és 2. számú táblázata tartalmazza.)

A kistérség közlekedés-földrajzi helyzetét a természetföldrajzi viszonyok határozzák meg. Nyugatról a Rába és a Marcal, keleti irányban a Sokoró dombság jelentenek természetes határvonalakat. A kistérség a megyén belül periférikus területnek számít, mivel a megyét átszelő Bécs-Budapest innovációs tengely elkerüli, ahogyan a kelet-nyugati irányú 85-ös főközlekedési útvonal is, mely egyébként a megye tradicionális városait fűzi fel. A kistérség központja Tét, mintegy 20 km-re van az M1-es autópályától, melyhez a kistérséget észak-dél irányban átszelő, Téten áthaladó 83-as számú főközlekedési út kapcsolja.

A térség közlekedési hálózata Győr-, illetve Tét-centrikus. Jelentősebb hálózati hiányosságok elsősorban a kelet-nyugati kapcsolatokban jelentkeznek. Egymástól légvonalban néhány kilométerre fekvő települések csak hatalmas kerülővel érhetők el (pl.: Sokorópátka-Kajárpec, Tényő-Felpéc). A főközlekedési úttal párhuzamosan, tőle néhány kilométerre halad a Győr-Pápa-Celldömölk vasútvonal, mely elsősorban az áruszállításban tölt be szerepet a kistérség életében. Légi kapcsolatot a szomszéd kistérségben, Péren található nyilvános repülőtér biztosít.

A Téti kistérség tipikus rurális területnek mondható. A terület húzóágazata több évszázadra visszatekintve a mezőgazdaság. A XIX. század közepéről származó feljegyzések fejlett mezőgazdasági kultúra meglétéről tanúskodnak. Az 1930-as években a vizsgált települések mezőgazdasága a fejlődőképes nagybirtokrendszer jellegzetes példáját mutatta. A mai kistérség települései közül a második világháború előtt Tét kereskedelmével, gőzmalmával és 92 iparosával, Gyömöre pedig a vasúti közlekedésében betöltött szerepével tűnt ki. A háború okozta humán- és gazdasági veszteségek, majd néhány évvel később a járások megszűnése is hozzájárult ahhoz, hogy a térség települései perifériális helyzet fele sodródjanak.

¹ Készült a Téti Kistérség – Kistérségi helyzetkép (2006. január, VÁTI), valamint a <http://kisterseg.sokoroalja.hu/tobbcelu-tarsulas/bemutatkozas> és a Kistérségi portál <http://www.nydregio.hu/cgi-bin/kisterseg/index.cgi?view=bemutatas&ID=19&kistersegID=15> adatai alapján.

A '60-as években felerősödött a napi ingázás, mert a mezőgazdaság térszerűsítésével a falvakban a munkahelyek száma csökkent. A munkahely-kínálat a megyeszékhelyen jelentkezett, de az ingázás kényelmetlen volta, a személygépkocsik kis száma és a falvak alacsony infrastrukturális ellátottsága inkább az elvándorlást erősítette.

Tét az Országos Településfejlesztési Konceptió értelmében 1971-től kiemelt alsó fokú központ lett. A falusi iparosítás '70-es évek közepétől tartó hullámának köszönhetően Tét nagyközség gazdasági központ jellege kezdett kialakulni. A Mezőgép 4. számú gyáregysége, az építő- és autójavító szövetkezetek megerősödtek, a Győri központú lencszövő- és lemezárugyár téti telephelye is jelentős munkáltató tényező volt. Mégis a pangás, leépülés jelei mutatkoztak, a népesség a térség valamennyi településén fogyott, beleértve Tétet is, bár ez részben a természetes szaporodás országosan is jellemző negatív tendenciával magyarázható.

A térség 1960 és 1990 között a nagy népességvesztők közé tartozott a megyén belül, harminc év alatt 20%-kal csökkent a lakosság száma, de van olyan falu (Árpás), mely a népességének majdnem 50%-át veszítette el e három évtized alatt. A munkaképes korúak elvándorlása, majd részben ennek köszönhetően a természetes szaporodás csökkenése felerősítette az előregedés és a népességerózió folyamatát.

Az utóbbi évtizedben a kistérség népességszáma alig változott, 1993-ban 19124, 2003-ban 19349 fő volt. Látható, hogy a kistérség a népesség számát, ha csekély mértékben is, de növelni tudta. Ez az egyes településekre is igaz, még a törpe- és aprófalvak lakosságszáma is stagnál. A térség vándorlási különbözete 1990-től pozitív, amivel ellensúlyozni képes a természetes fogyás révén kialakult népességcsökkenést.

A tizenkilenc település között Tét az egyetlen városi rangú település, lakosságszáma 4077 fő. Egy törpefaluja is van a térségnek, Mérges, mely 94 főt számlál. Öt település lélekszáma 100 és 500 közötti, ezek a kistérség aprófalvai: Árpás, Bodonhely, Kisbabot, Rábaszentmiklós és Sobor. Egyetlen település van, Győrszemere, amelynek lakónépessége 2003-tól átlépte a 3000 fős küszöböt. Népessége az utóbbi tíz évben folyamatosan nő, ami főútvonal menti fekvésével és Győrhöz való közelségével is magyarázható.

A kistérségben az aktív népesség (18-60 év közöttiek) aránya körülbelül 55%. A '60-as, '70-es évek elvándorlási folyamatára visszavezethetően a 60 év feletti aránya magasabb a megyei átlagnál. Az idősek aránya szemben a megyei 18% körüli értékkel, körülbelül 25%-os, jellemző, hogy a 83-as főúttól távolabb lévő falvakban magasabb, különösen Árpás, Mórchida, Csikvánd, Rábaszentmiklós és Szerecseny településeken. Összefoglalóan megállapítható, hogy a térség tengelyén, azaz a 83-as út mentén elhelyezkedő települések képesek növelni népességüket, de a

periférikus helyzetűekben is lassult a fogyás.

A térségre napjainkban a multiszektorális gazdaság jellemző, bár a mezőgazdaságnak ma is meghatározó szerepe van a foglalkoztatottak számát és a szektoronkénti vállalkezési aktivitás értékét tekintve. A szolgáltatási szektor csak a sebezhető mikro- és egyéni vállalkozások képviselésében van jelen, tehát a terciálizálódás folyamata alig indult el, a turizmus fellendülése pedig még várat magára. A rurális gazdasági jelleget jól mutatja, hogy a nagyobb foglalkoztatók jellemzően a mezőgazdasághoz vagy azok termékeinek feldolgozásához kapcsolódnak.

Tét a rendszerváltás után is meg tudta őrizni gazdaságban betöltött központi szerepét, melyben egyre inkább az ipar a meghatározó. A térség legjelentősebb munkáltatójaként aposztrofálható Sokoró Kft. a kedvező privatizációs folyamatnak köszönhetően hazai tulajdonban maradt. Mára a térség egyik fő foglalkoztatójává vált, közel 900 főnek biztosít munkahelyet.

A szolgáltatási szektor általában az aktív keresők negyedét-harmadát foglalkoztatja. Elsősorban az egészségügy, az oktatás, a kultúra, a szociális ellátás, illetve a kereskedelem-vendéglátás és a közlekedés-szállítás emelhető ki ebből a csoportból. A hagyományos lakossági szolgáltatást az egyéni vállalkozások végzik, számuk nyolcszáz fölött van, átlagosan 42 vállalkozás jut ezer lakosra.

A térségnek ma is Győr a gazdasági és oktatási központja, ezt a KSH 2001. évi napi ingázási adatai is jól mutatják. Naponta 6500 foglalkoztatott és 2740 tanuló ingázik Győrbe, ami egyúttal azt is jelenti, hogy az összes Győrbe járó egynegyede a Téli kistérségből való. Ez jelentős szám, hiszen a kistérséghez tartozó települések nagy része Győrnek csak a második agglomerációs gyűrűjéhez tartozik. Abszolút számokban a legtöbb ingázót Tét (1562 fő) és Győrszemere (1250 fő) adja, míg az összes munkavállaló arányában Sokorópátka (62,8%), Gyömöre (65,7%) és Szerecseny (60,9%) vezet. A két utóbbiból sok évtizede hagyományos a Győri munkavállalás, mely a vasúti ingázás fénykorára vezethető vissza (mindkét település Győr-Pápa vasútvonal mellett fekszik).

A Győrbe bejárókénál kisebb, de szintén jelentős a Tétre ingázók száma (730 fő) is, mely a város kiterjedt munkaerővonzás-központ jellegét bizonyítja. Fele a megye településeiből, azon belül 30% a kistérség településeiből jár be naponta. Az ingázók másik fele főleg Veszprém megyéből érkezik.

A Téli kistérségben az önkormányzatok közötti együttműködés 1996-ra nyúlik vissza, ekkor 10 önkormányzat döntött a települési határokon átnyúló térség- és településfejlesztés, a közös érdekképviselés mellett. A kistérségi együttműködésben igazi változást a kistérségek megalapításáról, lehatárolásáról és megváltoztatásának rendjéről szóló 244/2003. (XII.18.) Kormányrendelet hozott, amely alapján 2004. január 1-től téti székhellyel, 19 önkormányzat

közigazgatási területével meghatározta a Téti statisztikai kistérséget.

A többcélú kistérségi társulások megalakulásának 2005. évi ösztönzéséről és modellkísérletek támogatásáról szóló 36/2005. (III. 1.) Kormányrendelet lehetővé tette és egyben ösztönözte a többcélú kistérségi társulás létrehozását. A hosszas előkészítő munka, a térségi és települési egyeztetések, a lehetőségek és a hátrányok számbavétele eredményeként a Téti kistérségben 2005. május 10-én a kistérség önkormányzatai megalapították a Téti Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Többcélú Társulását.

A Téti kistérség a 64/2004. Korm. rendelet szerint *területfejlesztési szempontból kedvezményezett térség, társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott, hátrányos helyzetű.*

1.2. Kistérségi szinten történt fejlesztések az elmúlt időszakban – rövid kitekintés

A Téti kistérség települései között több önkormányzat sikeresen pályázott az elmúlt időszakban uniós forrásokra a Nyugat-dunántúli Regionális Operatív Program keretében. Van ahol még csak a támogatói döntés született meg, de néhány településen már megkezdődtek a beruházás. Többek között felújításra kerül a tényői óvoda és a gyömörei iskola épülete, orvosi rendelők újulnak meg Györszemerén és Kajárpécen, csapadék vízelvezető árkok épülnek Sokorópátkán.

Az oktatási intézmények felújítása mellett a beruházás keretében bővítésre is sor kerül. A Tényői Napköziotthonos Óvodában kialakításra kerül egy kézműves helyiség, egy fejlesztőszoba, logopédiai foglalkoztató, valamint egy sószoba is. A játszóudvar felújítása és balesetmentesítése a „Zöld Óvoda Kritériumrendszer” elvárásainak teljesítésével történik.

A gyömöri felújítás és bővítés keretében megépül egy 240 m²-es aula, egy logopédiai foglalkoztató, és egy könyvtárhelyiség, a vizesblokk pedig megújul. A épület gazdaságosabb fenntartása érdekében a nyílászárók és a tető cseréjére, valamint teljes hőszigetelésre is sor kerül.

A tényői óvoda 75 491 500 Ft támogatási összeget nyert el (a projekt összköltségvetése 83 879 444 Ft), a gyömörei iskola pedig 150 733 785 Ft támogatásban részesül (az összköltségvetés 167 481 983 Ft). A támogatáson felüli részt önerőként az önkormányzatok biztosítják.

A sokorópátkai önkormányzat sikeres pályázata által a helyi iskola számára is rövidesen megnyílik a felújítás lehetősége. A projekt konkrét célja a többcélú közoktatási társulás sokorópátkai óvodáját és általános iskoláját tekintve az eszközállomány bővítése és az épületek infrastrukturális megújítása, valamennyi a fogyatékosokra kiterjedő komplex akadálymentesítése, az épület és az

udvar biztonságossá tétele. A projekt költségvetése: 140 658 000 forint, melyhez 14 065 800 Ft saját forrás szükséges.

A közoktatási intézmények fejlesztéséhez minden esetben kapcsolódik egy másik pályázat is, ennek keretében történik a kompetencia alapú oktatás megismertetése és bevezetése az intézményekben. Ez elsősorban képzéseket, az új személetű oktatás alkalmazásához szükséges módszertani ismeretek átadását foglalja magában.

Nem kizárólag oktatási intézmények fejlesztésére fordítanak erőforrásokat a kistérségben, az életminőség általános javítását célzó fejlesztések úgyszintén kiemelt figyelmet kapnak. A Nyugat-dunántúli Operatív Program keretében nyert több település is támogatást az egészségügyi szolgáltatások fejlesztésére. Györszemerén az Egészségház 31 786 487 Ft-ból újul meg és válik akadálymentesített épületté. Kajárpéc település 17 532 000 Ft támogatást nyert el orvosi rendelője felújítására.

Ugyancsak a Nyugat-dunántúli Operatív Program keretében Sokorópátka önkormányzata 145 122 770 Ft támogatásból, az önrésszel kiegészülve összesen 170 732 671 Ft-ból valósítja majd meg a település felszíni csapadékvíz elvezetését. A domborzati viszonyok miatt a településen gyakran okozott gondot az elvezetetlen csapadékvíz. A fejlesztés keretében fedett, illetve fedetlen csapadékvíz-elvezető árkok kialakítása történik meg, mely a problémára végleges megoldást nyújt majd.

A Környezetvédelmi és Energetikai Operatív Program keretein belül valósul meg Györszemerén és Tényőn a szennyvízcsatorna kiépítése, amely operatív, tervezői, előkészítési folyamataira 79 millió Ft támogatást nyert a két település.

A tárgyi fejlesztések, beruházások mellett a kistérségben kiemelten kezelt témakör az egészséges életmód és a tudás alapú társadalom eszméi köré szerveződő területek is.

A tényői Ady Endre Általános Iskola egy sokszínű, változatos környezeti nevelés-programot valósított meg a Környezetvédelmi és Energetikai Operatív Program keretében elnyert pályázat segítségével. Elsősorban az iskolás korosztályt célozták a programok, de rajtuk keresztül szülőket, nagyszülőket is sikeresen bevontak a programokba. A tényői falunapon például bioélelmiszerek megismerésére is lehetősége nyílt a családoknak.

Oktatási funkcióban is erősödött a térség. Az egyik legfontosabb nívó, hogy Téten megkezdte

működését az esti középiskola, mely nyelv- és szakképzést is biztosít. Úgyszintén jelentős újdonság, hogy felépült a kistérség oktatási és kulturális központjának számító Európa Ház. Az épület helyet ad az EU PONT-nak és a Vocational Academy Alapítványnak, amely alapfilozófiájának tekinti az esélyegyenlőség megteremtését, a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű emberek társadalmi beilleszkedését és munkahelyteremtést.

Az egyéb, lakosság életminőségének javítását, komfortérzetének növelését célzó szolgáltatások terén is számos innováció történt az elmúlt időszakban. A pénzügyi szolgáltatást a Téli Takarékszövetkezet biztosítja, számos bankautomata elhelyezésével igyekeznek egyre kényelmesebbé tenni a mindennapi banki szolgáltatások elérését. Tét várossá válásával korábbi funkciói megerősödtek, de számos újabb funkció is megjelent. Mentőállomás korábban is volt a településen, ennek működése természetesen folyamatos és zavartalan. 2001. július elsejétől okmányirodával bővült a kisváros szolgáltatása, illetve itt üzemel a térség egyetlen folyamatosan nyitva tartó benzinkútja is. Nemrégiben átadásra került a Kistérségi Irodaház, mely a korábbi Termelőszövetkezet iroda felújított épületében kezdte meg működését. Az újonnan kialakított házban kapott helyet számos, a kistérség egészére, vagy több településre kiterjedő működési területtel üzemelő intézménye. Itt található a Többcélú Társulás Szakmai Munkaszervezete és a Gyermekjóléti és Családsegítő intézménye, a Munkaügyi Kirendeltség, a Helyi Vidékfejlesztési Iroda, az Új Magyarország Információs Pont, E-on ügyfélszolgálat, Tét Város Roma Kisebbségi Önkormányzata és itt van az irodája a Falugazdász központnak is. A város központjában egymáshoz közel fekvő Európa Ház, a felújításra szoruló művelődési ház, az iskola, a takarékszövetkezet székháza, a polgármesteri hivatal és a kistérségi központként funkcionáló épület, valamint az okmányiroda úgy járul hozzá a fiatal kisváros városmagjának a megteremtéséhez, hogy ne csak a funkciók száma tekintetében, hanem a minőségi feladatellátásban is megmutatkozzon a városi jelleg. (<http://www.nydregio.hu/cgi-bin/kisterseg/index.cgi?view=bemutatas&ID=19&kistersegID=15>)

1.3. Kistérségi szinten működtetett szociális és gyermekjóléti ellátások általános bemutatása

A társulás tevékenységi köre az alábbiakra terjed ki: (1) *A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény* 39.§ és 40.§-ában meghatározott gyermekjóléti szolgáltatási feladatok és a 43.§-ában meghatározott családi napközi ellátása, valamint (2) *A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény* 39/A §-ban meghatározott támogató szolgálat, a 64. § szerinti családsegítés, 65/A.§-ban meghatározott

közösségi ellátások, a támogató szolgáltatás (65/C. §) a nappali ellátás (65/F. §), a házi segítségnyújtás és jelzőrendszeres házi segítségnyújtás (63. §) feladatok ellátására. (Téti Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Gyermekjóléti és Szociális Intézményének szakmai programja – Tervezet, 2010)

A szociális alapszolgáltatások tehát a következők a Téti kistérségben:

Családsegítő szolgálat keretében az életvezetési problémákkal, szociális és egyéb gondokkal küzdő családok, illetve személyek számára a helyzetnek megfelelő folyamatos segítségnyújtás a cél. Közreműködés az ellátottak életvitelét hátrányosan befolyásoló okok feltárásában, illetve megszüntetésében, a mentális problémák megoldásában. Tanácsadással és szociális szolgáltatások nyújtásával az igénylők problémái rendezésének segítése. A működési területen élő lakosság szociális helyzetének folyamatos figyelemmel kísérése, a feltárt problémák megoldáshoz szükséges szolgáltatások koordinálása.

Támogató szolgáltatás: Fogyatékos személyek lakókörnyezetben történő ellátása, elsősorban a lakáson kívüli közszolgáltatások elérésének segítése, valamint életvitelük önállóságának megőrzése mellett a lakáson belüli speciális segítségnyújtás biztosítása révén.

Közösségi ellátások: a pszichiátriai vagy a szenvedélybetegek lakókörnyezetben történő gondozása, továbbá gyógyulásuk és rehabilitációjuk elősegítése.

Nappali szociális ellátás: hajléktalan személyek és elsősorban a saját otthonukban élő személyek részére biztosít lehetőséget napközbeni tartózkodásra, társas kapcsolatok kiépítésére és ápolására, valamint az alapvető higiéniai szükségleteik kielégítésére, továbbá igény szerint megszervezi az ellátottak napközbeni étkeztetését.

Házi segítségnyújtás: házi segítségnyújtás keretében a szolgáltatást igénybe vevő személy saját lakókörnyezetében kell biztosítani az önálló életvitel fenntartása érdekében szükséges ellátást.

A gyermekjóléti alapellátások köre az alábbiakat fedi le a Téti kistérségben:

Gyermekjóléti szolgálat keretében az ellátási területen élő gyermekek szociális helyzetének, veszélyeztetettségének folyamatos monitorozása, ennek érdekében a kistérség területén megelőzésben érintett valamennyi szervvel való együttműködés a cél. Továbbá a

veszélyeztetettséget előidéző okok feltárása, a gyermekek panaszainak összegyűjtése és a megismert problémák megoldására tervek készítése. A gyermek mellé hivatalból kirendelt személyek munkájának szervezése, irányítása, a gyermekvédelmi feladatok ellátása, családtervezési, pszichológiai, nevelési, egészségügyi, mentálhigiénés, illetve a káros szenvedélyek kialakulásának megelőzését célzó tanácsadás nyújtása, az ezekhez való hozzájutás megszervezése. Az igénylők részére szabadidős programok szervezése és segítség nyújtása hivatalos ügyeik intézésében.

Családi napközi: A családi napközi a családban nevelkedő gyermekek számára nyújt életkoruknak megfelelő nappali felügyeletet, gondozást, nevelést, étkeztetést és foglalkoztatást. A fogyatékos gyermekek számára sajátos szükségleteikhez igazodó ellátást kell nyújtani. A családi napközi - az alapellátáson túli szolgáltatásként - speciális tanácsadással, időszakos gyermekfelügyelettel vagy más, gyermeknevelést segítő szolgáltatással segítheti a családokat. (Téti Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatának Gyermekjóléti és Szociális Intézménye szervezeti és működési szabályzata, é.n.)

A gyermekjóléti alapszolgáltatások közül a gyermekjóléti szolgálatot a kistérség biztosítja valamennyi települése számára, csakúgy, mint a családi napközit. A házi gyermekfelügyelet ellátása, a gyermekek átmeneti otthona és a családok átmeneti otthona nem biztosított a társulás egyetlen településén sem.

Bölcsődét két település, Tényő és Tét biztosít lakóinak megyei, illetve települési önkormányzati fenntartásban. A hiányzó szolgáltatások nem minden esetben helyben megszervezendő kötelező feladatok, az ellátással azonban hozzájárulhat a társulás a lakók munkavállalási esélyeinek javításához. (A társulásban élők szociális helyzetét a Melléklet 3. és 4. számú táblázata szemlélteti.)

A szociális és gyermekjóléti alapellátások általános bemutatása mellett érdemes röviden áttekinteni a közoktatás terén történt változásokat, melyek az intézménystruktúra megerősödését jelzik.

A Téti kistérség nevelési-oktatási intézményhálózatában az elmúlt években végrehajtott szerkezeti változtatások mellett stabilizálódni látszik az intézménystruktúra. A társulás területén csak önkormányzati, illetve önkormányzatok által intézményfenntartó társulásban működtetett óvodák, általános iskolák működnek. A közoktatási szolgáltatások közül az óvoda több településen helyben biztosított. A Téti Többcélú Kistérségi Társulás területén 8 székhelyóvoda és 5 tagóvoda működik. A településeken az óvodai nevelést önálló intézményként csak két település, Felpéc és Tényő tartja fenn.

Az általános iskolai ellátást vizsgálva megállapítható, hogy az együttműködésnek köszönhetően jelenleg 5 település székhelyintézménynek ad otthont (Tét, Gyarmat, Sokorópátka, Tényő, Gyömöre), tagiskola működik Györszemerén, Rábacsécsényben, Móríchidán, Kajárpécen, Felpécen. A települések közül egyedül Tényő az, amely az általános iskolai nevelést önálló intézmény fenntartásával látja el. A bodonhelyi 1–8. évfolyamos korú tanulók a csornai kistérségben fekvő bágyogszováti iskolába járnak. A rábaszentmihályi 1–8. évfolyamos korú tanulók a csornai kistérségben fekvő enesei iskolába járnak. A sobori 1–8. évfolyamos korú tanulók pedig a csornai kistérségben fekvő szanyi iskolában tanulnak.

Alapfokú művészetoktatást minden intézménnyel rendelkező településen igénybe vehetnek a tanulók. Ezen szolgáltatás fenntartói háttere szerteágazó. Egy településen (Tét) önkormányzati fenntartású a feladatellátás, 7 településen az intézményfenntartó társulás biztosítja, 3 helyen kiszervezett formában, civil szervezetek vagy gazdasági társaságok szolgáltatnak e területen, egyházi fenntartásban pedig 2 településen biztosított az ellátás.

A közoktatási szakszolgálati feladatok ellátását teljes egészében biztosítja a többcélú kistérségi társulás azon településeknek, amelyek a társulási megállapodásban ezen közszolgáltatás közös ellátását vállalták. Egyedül Tényő látja el önállóan a szakszolgáltatásokat, a logopédiai ellátást az önkormányzat biztosítja, a gyógypedagógiai tanácsadást és a nevelési tanácsadást alapítványi fenntartásban, a korai fejlesztést és gondozást, fejlesztő felkészítést és a gyógytestnevelést a megyei önkormányzat szolgáltatja. A közoktatás terén történt előrelépések ellenére még számos terület fejlesztésre szorul, a jövőben fontos lenne például a pályaválasztási tanácsadás megszervezése.

A gyermekekre irányuló közszolgáltatások ellátásának formáját a Melléklet 5. számú táblázata foglalja össze településsoros bontásban.

1.4. Napközbeni kisgyermek-ellátási formák bemutatása a kistérségi stratégiai dokumentumok alapján

A Téti kistérségben biztosított napközbeni kisgyermek-ellátási formák bemutatása a kistérség két releváns stratégiai dokumentumainak áttekintése mentén történik. A Téti kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Többcélú Társulása 2008-as Közoktatási Esélyegyenlőségi Programját, valamint a 2010. évi Téti Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Gyermekjóléti és Szociális Intézményének szakmai programtervezetét tudtuk felhasználni. A dokumentumok áttekintése 5 fő szempont mentén történik, mint 1) az igénybe vehető ellátások köre, célcsoport bemutatása, 2) szakmai célkitűzések, 3) szakemberekkel szembeni elvárások, 4) együttműködések az intézmények

között, illetve a napközbeni ellátási formákat igénybe vevő szülőkkel, valamint 5) rendelkezésre álló infrastruktúra és humán-erőforrás. A vizsgált stratégiai dokumentumokban megjelenő célkitűzések bemutatása deskriptív jellegű, a kutatásnak nem célja az egyes stratégiai célkitűzések gyakorlati megvalósulásának vizsgálata, így például a szakmai munka minőségére a dokumentumok leíró jellegű vizsgálata alapján nem következtethetünk.

I.4.1. Gyermek számára igénybe vehető ellátások bemutatása, célcsoport ismertetése

A kistérség területén a gyermekjóléti szolgáltatás mindenütt megoldott volt, azonban a napközbeni ellátások alternatív formája hiányzott. A Téti Többcélú Kistérségi Társulás települési önkormányzatai a Gyermekvédelmi törvényben meghatározott gyermekek napközbeni ellátása feladatát szervezeti és szakmai tekintetben önálló intézményegységként, illetve a külön jogszabályban meghatározott képesítési előírásoknak megfelelő személyek foglalkoztatásával biztosítják közös feladatellátásban. A kistérségi szinten szervezett közös feladatellátás révén a gyermekek számára nyújtott napközbeni ellátások magasabb szakmai színvonallal működtethetők és a közös fenntartás mellett a tárgyi feltételek javítása is jobban megoldott.

A kistérségi társulás által irányított rendszer a telephelyek működtetésével biztosítja, hogy a településeken marad a szolgáltatás. Az ott dolgozók munkáját a centralizált irányítás közös szakmai megbeszélések rendszeresítésével tudja segíteni. Az adott telephelyek intézményvezetője folyamatosan figyelemmel kíséri a terület szociális mutatóit, a demográfia helyzet alakulását, ennek köszönhetően folyamatosan tud alkalmazkodni az aktuálisan felmerülő új feladatokhoz, igényekhez.

Téti Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Gyermekjóléti és Szociális Intézményének családi napközi *telephelyei:*

- Bodonhely, Iskola u. 2.
- Sobor, Győri u.67.
- Tét, Debrecen u. 3.
- Rábapatona, Iskola tér 1.
- Rábaszentmihály, Béke u.37.
- Rábacsécsény, Sibrik M. u.5.
- Tényő, Győri u. 55.
- Sokorópátka, Fő u.1.

(Téti Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Gyermekjóléti és Szociális Intézményének szakmai

programja – Tervezet, 2010)

A **családi napközi feladata** a bölcsődei és óvodai ellátásban nem részesülő, továbbá az iskolai oktatásban részesülő gyermeknek az iskola nyitvatartási idején kívüli, valamint az iskolai napközit vagy tanulószobai ellátást igénybe nem vevő gyermek családi napköziben történő, nem közoktatási célú ellátása.

A Téti Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Többcélú Társulásához tartozó települések (Árpás, Bodonhely, Csikvánd, Gyarmat, Gyömöre, Győrszemere, Felpéc, Kajárpéc, Kisbabet, Mérges, Mórchida, Rábacsécsény, Rábaszenthimály, Rábaszenthimlós, Sobor, Sokorópátka, Szerecseny, Tényő, Tét) közigazgatási területe, valamint Rábapatonna és Koroncó községek közigazgatási területén 20 hetes -14 éves kor között élőkre terjed ki a feladatellátás.

A családi napközi egyértelmű célja, hogy a családban nevelkedő gyermekek számára nyújtson életkoruknak megfelelő nappali felügyeletet, gondozást, nevelést, étkeztetést és foglalkoztatást. A fogyatékos gyermekek esetében mindez a sajátos szükségleteikhez igazodó ellátás nyújtásával egészül ki. A családi napközi - az alapellátáson túli szolgáltatásként - speciális tanácsadással, időszakos gyermekfelügyelettel vagy más gyermeknevelést segítő szolgáltatással is segítheti a családokat.

A családi napközi telephelyek a Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet Gyermekjóléti és Gyermekvédelmi Főosztály által készített Módszertani útmutatójában szereplő követelményeknek megfelelnek és közegészségügyi szempontból előzetes véleménykérés és megbeszélés alapján működnek.

A téti kistérségben működő családi napközis gyermekközpontú nevelése egyéni, sokoldalú, harmonikus fejlesztésen alapul. A gyermekek szeretete, személyiségének tiszteletben tartása és elfogadása az egyik legfontosabb alapelv. A küldetés lényege: segíteni a gyermekeket abban, hogy megtalálják helyüket a közösségben, hogy minél több sikerélményt éljenek át, a kudarcélményt pedig megtanulják kezelni.

A jól szervezett, nem változékony, de rugalmas napirend a gyermekek igényeinek, szükségleteinek kielégítését, a nyugodt és folyamatos gondozás feltételeit, annak megvalósítását hivatott biztosítani, megteremtve a hatékony működés alapjául szolgáló biztonságérzetet és kiszámíthatóságot. A napirend függ a gyermekcsoport életkorától, összetételétől, fejlettségétől. Fontos alapelv, hogy a

napirend a gyermekek részére áttekinthető, kiszámítható legyen. Nélkülözhetetlen feltétele a folyamatos napirendnek a személyi állandóság, a tárgyi feltételek megléte és a jó munkaszervezés. A napirend összeállításánál lehetőség szerint figyelembe kell venni a gyermekek otthoni életritmusának sajátosságait. (Téti Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Gyermekjóléti és Szociális Intézményének szakmai programja – Tervezet, 2010)

A 0-3 éves kor közötti gyermekek esetében a családi napközik működésében kiemelt szerepet kap a játék, játékoság. Kisgyermekkorban a játék a gyermek alapvető tevékenységi formája, egyúttal a fejlesztés leghatékonyabb eszköze. A tervezett foglalkozások témakörei évszakok és ünnepek köré csoportosítva kerülnek feldolgozásra.

A bölcsődés korú gyermekek esetében leggyakrabban használt játékos tevékenységformák a mese- és versolvasás, mondókázás, éneklés, illetve rajzolás keretében elsősorban ismerkedés az eszközökkel, eszközhasználattal.

Szintén kiemelt szerepet kap a mozgás, a mozgáskoordináció fejlesztése. Az egészséges életmódra való nevelés keretén belül, a szabad levegőn való tartózkodás mellett a gyermekek rendszeresen végeznek valamilyen sportos, mozgáskultúrát fejlesztő tevékenységet. A mozgásfejlesztés tervezett és szervezett formában, változatos eszközökkel történik. A koordinációs, kondicionális képességek tervezett, céltudatos fejlesztésének legfontosabb eszköze pedig a zenés torna.

A családi napközi fakultatív programokkal igyekeznek tovább színesíteni a gyermekek mindennapjait. A foglalkozásokhoz séták, autóbuszos kirándulások, kulturális programok kapcsolódnak. (Téti Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Gyermekjóléti és Szociális Intézményének szakmai programja – Tervezet, 2010)

Az óvodáskorú (4-6 éves kor között) gyermekek ellátását biztosító családi napközikben kiemelt szerepet kap a mozgás, a játék és az ezeken keresztül megvalósuló fejlesztés. Az ennek szolgálatába állított főbb szakmai tevékenységek többek között a zenés, játékos mozgásfejlesztő torna, mely a különböző mozgásformák megismertetését célozza. A vezető szakember koordinálásával, de kötöttségek nélkül gyakorolhatják a gyermekek a fejlődési szintjüknek megfelelő, és az érdeklődésüket is felkeltő mozgásformákat. A mondókák, dalok játékos mozdulatokkal követett ritmikus szavalása az utánzás öröme, illetve az önkifejezés, előadás formáinak gyakorlására ad lehetőséget. A különböző ügyességi feladatok az emberi test megismerését, saját testrészek mozgásának irányításának begyakorlását, mozgáskoordináció fejlesztését célozzák. A speciális mozgásfejlesztő eszközök élvezetes játéklehetőséget és hasznos tapasztalatokat nyújtanak, az egyensúlyérzet, a testkép kialakulása, a mozgások indításának és megállításának kontrollja fejleszhető segítségükkel. (Téti Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Gyermekjóléti és

A 7-14 év közötti gyermekek estében a családi napközi legfontosabb küldetése a tanulás segítése. Az iskoláskorú gyermekek iskolaidőben csak délután veszik igénybe a szolgáltatást, jellemzően a tanulást előkészítő kikapcsolódáshoz, illetve magához a délutáni tanulási, felkészülési folyamathoz. A kikapcsolódás, felkészülés a tanulásra játékos, mozgásos tevékenységgel a leghatékonyabb, ehhez tud tárgyi-, illetőleg programszervezésben, koordinációban és felügyeletben személyi feltételeket biztosítani a családi napközi. A nyugodt tanulás feltételeinek megteremtése, a megfelelő segédeszközök biztosítása nagymértékben befolyásolja a tanulás eredményességét. A családi napköziben az iskolai felkészülés támogatásában az alapelv az önálló munkára szoktatás, mely a segítségnyújtás lehetőségét állandóan fenntartva csak akkor avatkozik be, ha a gyermek azt kifejezetten igényli. További fontos célkitűzés, hogy a szülő a lehető legnagyobb mértékben bevonódjon a gyermek mindennapi tanulási folyamatába, hogy a tanulás közös élmény legyen. (Téti Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Gyermekjóléti és Szociális Intézményének szakmai programja – Tervezet, 2010)

A családi napközi további szolgáltatásai közé tartozik, hogy a szülő elfoglaltsága idejére néhány órára is kérheti gyermeke felügyeletét, illetve az intézmény a nyári szabadságolások, az iskolai nyári szünet idejére is biztosít felügyeletet.

I.4.2. Szakmai célkitűzések, ellátási filozófia

Szemléletformálás

A családi napköziben fontos célkitűzés, hogy a résztvevők az életkori szintjüknek megfelelő, saját élményt biztosító, érzékenyítő gyakorlatokkal párhuzamosan, azokkal szoros összhangban ismerjék meg a szociálisan hátrányos helyzetű tanulóknak szóló feladatokat, játékokat. Ez több szempontból is lényeges, egyrészt így megteremtődik az esély arra, hogy az élményszerzés, valamint az élmény átélésének, megfogalmazásának, feldolgozásának és generalizálásának folyamatán keresztül nem csak merev technikákat sajátítanak el, hanem a technikák alkalmazásához szükséges tudásnak is birtokába jutnak. Hasznos lehet, ha a közös tevékenységek során nemcsak életkoruknak megfelelő, hanem az ekvivalens iskoláskori feladatokat is kipróbálják. Az így nyert tapasztalatok segíthetnek az iskolások életkori szintjének megfelelő játékokban rejlő fejlesztési lehetőségek felismerésében, tudatosításában, másrészt saját kommunikációs készségeik is fejlődnek. (Téti Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Gyermekjóléti és Szociális Intézményének szakmai programja – Tervezet,

2010)

A cél, hogy a családi napköziben történő közös munka után a szakemberek, szülők, gyermekek a gondolkodás és a cselekvés mechanizmusait egymásra építve képesek legyenek a személyiségformálás terén hatékony lépéseket tenni. *Az értékrend formálása leginkább olyan területekre koncentrál, mint a partneri viszony elfogadása, konszenzus-készség, empátia, etikai érzék, képzelet, kommunikációs képesség, tolerancia, együttműködési készség, rugalmasság stb.*

A családi napközi hatékonyan vállalhat szerepet az óvoda-iskola átmenet megkönnyítésében, a hátrányos helyzetű, elsősorban roma gyermekek integrációjában.

Fontos alapvetés, hogy a szakemberek, szülők szerepfelfogása közelítsen a társadalmi valósághoz. *Kiemelt figyelmet kap a résztvevők felkészítése a hátrányos helyzetű, elsősorban roma gyermekek egyéni sajátosságára alapozott, megfelelő ütemű, folyamatos, integrált közegben történő nevelésre, a 4-8 éves gyermekek megnyilvánulásainak értő fogadására és szakszerű kezelésére.*

A stratégiai célkitűzések ismeretében tehát elmondható, hogy nagyon fontos a napközbeni kisgyermek-ellátásban érintett szereplők, mint gyermekek, szülei és szakemberek szemléletformálása. A célkitűzések értelmében a közös munka, illetve a közösen megélt élmények képessé teszik a szakembereket, szülőket és gyermekeket arra, hogy a játék felszabadító, élményt adó erejét a nevelés és oktatás szolgálatába állítsák. Drámajátékok keretében történetek, szituációk feldolgozásával megteremtődik a lehetősége, hogy a szakemberek segítsék a hátrányos helyzetű, illetve roma gyermekek beilleszkedését, valamint a nem hátrányos helyzetű gyermekek inkluzív attitűdjének kialakulását. (Téti Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Gyermekjóléti és Szociális Intézményének szakmai programja – Tervezet, 2010)

Annak megválaszolására, hogy ez a szemlélet a hétköznapi munka során megjelenik-e a családi napközik és egyéb szolgáltatások igénybe vétele során, mélyebb elemzésre lenne szükség.

Nevelési célok

A nevelési célok a fizikai és szellemi fejlődést szem előtt tartva olyan direktívák mentén bonthatók ki, mint a természetes mozgáskedv fenntartása, a mozgás megszerettetése és a rendszeres mozgással való egészséges életvitel kialakítása, a gyermekek fizikai erőnlétének, edzettségének fejlesztése. A gyermek megnyilvánulásaira, teljesítményére mindig konkrét visszajelzés adásával a – lehetőség szerint pozitív – visszacsatolás alkalmazása, az erkölcsi értékek kialakítása különös tekintettel az olyan alapvető értékekre, mint a jó/rossz felismerése, őszinteség, igazmondás, igazságosság,

felelősségvállalás, a gyengébb védelme és segítése, melyek fejlesztéséhez a mesélésen túl minden napközben adódó konkrét helyzet keretet nyújthat.

Alapvető cél az is, hogy a családi napközibe járó gyermekek megismerjék és gyakorolják a társas együttélés és az önértékesítés szabályait. Az értelmi nevelés során a gyermek spontán szerzett tapasztalatainak, ismereteinek rendszerezése és célirányos bővítése a cél. Ennek keretében elérendő az egyre pontosabb, részletesebb észlelés, a figyelemösszpontosításra való képesség fejlődése, a gazdagodó képzeleti működés, a reprodukív emlékezet, a problémamegoldó és kreatív gondolkodás fejlődése. (Téti Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatának Gyermekjóléti és Szociális Intézményének szakmai programja – Tervezet, 2010)

<i>Főbb</i>	<i>nevelési</i>	<i>alapelvek²</i>
- A gondozás	és nevelés	egységének elve
- Az aktivitás,	az önállóság	segítésének elve
- Az egységes	nevelő	hatások elve
- A	rendszeresség	elve
- A fokozatosság elve		

(Téti Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatának Gyermekjóléti és Szociális Intézményének szakmai programja – Tervezet, 2010)

I.4.3. A gyermekek gondozásában, nevelésében részt vevő szakemberekkel szemben megfogalmazott elvárások

A családi napköziben dolgozók feladata a gyermek testi- és pszichés szükségleteinek kielégítése, a fejlődés elősegítése.

A gyermekek egészséges testi fejlődésének elősegítése keretében az egészséges és biztonságos környezet megteremtése, az egészségvédelem, egészségnevelés, a környezethez való alkalmazkodás és az alapvető higiénés szokások kialakulásának segítése a fő feladat.

Az érzelmi fejlődés és a szocializációs folyamatok támogatásával kapcsolatos, dolgozóval szemben támasztott elvárások az elfogadó, kellemes légkör biztosítása, a közösségbe kerüléssel járó nehézségek lehetőség szerinti megelőzése, illetve csökkentése, a gyermekek által átélt nehézségek

² A nevelési alapelveket lásd bővebben a 4.3. alfejezetben.

feldolgozásában való segítségnyújtás köré csoportosulnak.

A családi napköziben dolgozó szakemberek és a gyermekek között érzelmi biztonságot jelentő kapcsolat kialakulásának segítése, a társas kapcsolatok alakulásának, az együttélés szabályai elfogadásának, a másik iránti nyitottság, empátia és tolerancia fejlődésének támogatása ugyancsak a szakember kompetenciája és felelőssége.

A megismerési folyamatok fejlődésének segítésében a szakember feladata, hogy a gyermek életkorának, érdeklődésének megfelelő tevékenységek lehetőségét biztosítsa, vagy annak biztosíthatóságáért tegyen. Ugyanígy a szakemberrel szembeni elvárás a gyermekekkel való interakció során az önálló aktivitás és a kreativitás támogatása, az ismeretnyújtás, a gyermek tevékenységének támogató-bátorító odafigyeléssel kísérése, megerősítése, a gyermek igényeihez igazodó közös tevékenység során élmények, viselkedési és helyzetmegoldási minták nyújtása. (Téti Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Gyermekjóléti és Szociális Intézményének szakmai programja – Tervezet, 2010)

Az ellátás biztosítása során, a mindennapi működést orientáló alapelvek:

Az egyéni bánásmód elve:

A családi napközi szeretetteljes odafordulással, a gyermek életkori- és egyéni sajátosságait, fejlettségét, fizikai és pszichés állapotát, hangulatát figyelembe véve kell segítse a gyermek fejlődését.

Az állandóság elve:

A gyermek személyi- és tárgyi környezetének állandóságára törekvéssel kell növelni az érzelmi biztonságot.

Az aktivitás, az önállóság segítésének elve:

A biztonságos és tevékenységre motiváló környezet megteremtése, a próbálkozásokhoz elegendő idő biztosítása, a gyermek ösztönzése, megnyilvánulásainak elismerő, támogató, az igényekhez igazodó segítése.

A pozitívumokra támaszkodás elve:

A nevelés alapja a pozitív megnyilvánulások támogatása, megerősítése, elismerése.

Az egységes nevelő hatások elve:

A gyermekkel foglalkozó felnőttek - a közöttük lévő személyiségbeli különbségek tiszteletben tartásával - a gyermek elfogadásában, öntevékenységének biztosításában egyetértenek, az alapvető erkölcsi normákat egyeztetik, nézeteiket, nevelői gyakorlatukat egymáshoz közelítik.

A rendszeresség elve:
Az ismétlődés tájékozódási lehetőséget, stabilitást, kiszámíthatóságot eredményez a napi események sorában, növeli a gyermek biztonságérzetét.

A fokozatosság elve:
A gyermek új helyzetekhez való fokozatos hozzászoktatása segíti alkalmazkodását, a változások elfogadását, az új dolgok megismerését, a szokások kialakulását.
(Téti Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Gyermekjóléti és Szociális Intézményének szakmai programja – Tervezet, 2010)

I.4.4. Együtműködések az intézmények között, illetve az ellátást igénybe vevő szülőkkel

Együtműködés az intézmények között:

Az egyes intézményekkel történő együtműködésben törekedni kell a lehető legszélesebb körű kapcsolattartásra. A Gyermekvédelmi törvényben szabályozott gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot látnak el - a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése érdekében - a törvényben meghatározott alaptevékenység keretében:

- az egészségügyi szolgáltatást nyújtók, így különösen a védőnői szolgálat, a házi orvos, a házi gyermekorvos,
- a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatók, így különösen a gyermekjóléti szolgálat, a családsegítő központ,
- a közoktatási intézmények, így különösen a nevelési-oktatási intézmény, a nevelési tanácsadó,
- a rendőrség,
- az ügyészség,
- a bíróság,
- a pártfogó felügyelői szolgálat,
- az áldozatsegítés és a kárenyhítés feladatait ellátó szervezetek,
- a társadalmi szervezetek, egyházak, alapítványok.

A felsorolt intézmények és személyek kötelesek jelzéssel élni a gyermek veszélyeztetettsége esetén a gyermekjóléti szolgálatnál, hatósági eljárást kezdeményezni a gyermek bántalmazása, illetve súlyos elhanyagolása vagy egyéb más, súlyos veszélyeztető ok fennállása, továbbá a gyermek önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető magatartása esetén.

A fentiekben felsorolt szolgáltatók, intézmények és hatóságok a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a veszélyeztetettség megelőzése és megszüntetése érdekében kötelesek egymással együttműködni és egymást kölcsönösen tájékoztatni. E folyamat minél jobb működése érdekében a kapcsolattartásban és kommunikációban törekedni kell a folyamatosságra és alaposágra, különös figyelmet fordítva a visszacsatolásra. (Téti Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatának Gyermekjóléti és Szociális Intézményének szakmai programja – Tervezet, 2010)

Együttműködés

a

szülőkkal:

A szülőkkal való együttműködés az intézmények működésében – napi- és heti rendjéhez, illetve éves működési ciklusához igazodva – kiemelt figyelmet fordít a főbb koordinációs pontokra. Ezeket a rendszerszerű találkozási alkalmakat a lehető leghatékonyabban kell az együttműködés – és különösen a gyermekellátás – jobbításának szolgálatába állítani. Ilyen rendszerszerű alkalom a beiratkozás idején eszközölhető személyes beszélgetés, tájékoztatás, vagy az évente 2 alkalommal megtartott szülői értekezlet, mint a bővebb és aktuális tájékoztatás fóruma.

Kiemelten fontos a *szülővel együttműködve történő fokozatos beszoktatás*, melynek keretében az első héten a szülővel együtt van jelen a gyermek. Ebben az esetben a szülő végzi a gondozási műveleteket, és a gondozónő fokozatosan veszi át a gyermek gondozását olyan mértékben, amit a gyermek elfogad, ezzel párhuzamosan fokozatosan nő az intézményben tartózkodás ideje is. A második héten már a gyermek a szülő állandó jelenléte nélkül van a családi napköziben. Az alvás jelenti a beszoktatás alatt a legnagyobb nehézséget a gyermeknek, ezért fontos hogy az elaltatás és az ébredés idejében a szülő a családi napköziben tartózkodjon. Egy gondozónő egyszerre csak egy gyermek beszoktatását végezheti, és a szakmai elvek figyelembevételével az egyéni, otthoni szokásokat is beépíti a gyermek napirendjébe.

A *családlátogatás* célja a családdal való kapcsolatfelvétel, a gyermek otthoni környezetben való megismerése. Az első családlátogatásra a beszoktatás megkezdése előtt sort kerül sor.

Az évente megrendezésre kerülő *nyílt napok* a szülők információszerzésének, illetve általában a kapcsolattartásnak, az együttműködés alakításának egyik legnépszerűbb fóruma. A rendszerint tavasszal megtartott nyílt hét alkalmat ad az érdeklődő családoknak, hogy gyermekükkel együtt nyerjenek betekintést a családi napközi mindennapjaiba, képet alkothassanak az ott folyó nevelési-gondozási munkáról.

A leendő családi napközis gyermekek szüleit *rövid írásos ismertetőben* tájékoztatja az intézmény a családi napközis felvétellel és a szolgáltatásokkal kapcsolatos tudnivalókról. A szakemberek bemutatják a szülőknek a csoportokat és helyiségeket, játékeszközöket, általánosan ismertetik a napirendet, a szakgondozónői rendszert, és közös játszásra is invitálják a gyermekeket és a szülőket.

A családokkal közösen szervezett programok szintén kiváló alkalmat nyújtanak a szakemberek és szülők közötti kommunikáció élénkítéséhez, ezzel sokat téve a nevelési-gondozási folyamatok intézményi és családban zajló folyamatainak összehangolásáért. Az évenként több alkalommal szervezett közös programok többnyire ünnepekhez kötődnek (Farsang, Húsvét, Mikulás, Adventi Vásár, Anyák napja, Gyermeknap stb.) és a gyermekek szereplését központba állító műsorok köré szerveződnek, helyszínükként rendszerint a családi napközi szolgál. (Téti Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Gyermekjóléti és Szociális Intézményének szakmai programja – Tervezet, 2010)

I.4.5. Rendelkezésre álló infrastruktúra és humán-erőforrás

A Téti kistérségben a családi napközik terén az alábbi humán-erőforrással lehet számolni:

1. számú táblázat: Humán-erőforrás a családi napközikben

Telephely	Fő - képesítés
<i>Tét</i>	1 fő - Szakirányú felsőfokú végzettség 1 fő - Szakirányú középfokú végzettség 1 fő - Középfokú végzettség
<i>Bodonhely</i>	1 fő - Szakirányú középfokú végzettség 1 fő – Középfokú végzettség
<i>Sobor</i>	1 fő - Középfokú végzettség
<i>Rábapatoná</i>	3 fő - Középfokú végzettség
<i>Rábaszentmihály</i>	1 fő - Szakirányú felsőfokú végzettség
<i>Rábacsécsény</i>	1 fő - Szakirányú középfokú végzettség 1 fő - Alapfokú végzettség
<i>Tényő</i>	1 fő - Szakirányú középfokú végzettség 1 fő - Szakirányú felsőfokú végzettség

Forrás: Téti Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Gyermekjóléti és Szociális Intézményének szakmai programja – Tervezet, 2010: 5-6

A rendelkezésre álló infrastruktúra többé-kevésbé megfelelő, viszont a vizsgált stratégiai

dokumentumokban csak az óvodákra vonatkozóan van adat erre vonatkozóan³. Ennek értelmében elmondható, hogy a 11/1994. MKM rendelet 7. számú melléklete szerinti kötelező eszköz- és felszerelésjegyzéknek való megfelelést a kistérség óvodái 75%-osnak ítélték a helyiségek és a berendezési tárgyak vonatkozásában. Az óvodák egyikében sincs orvosi szoba, elkülönítő helyiség csak Téten van. Az intézmények eszközellátottságát sem ítélték jobbnak az intézményvezetők. Mozgásfejlesztő játékok beszerzésének szükségességét jelölték meg az intézményvezetők, illetve az előregedett óvodai textíliák (ágynemű, abroszok) folyamatos cseréje lenne szükséges. A tárgyi feltételek egyik legfontosabb minőségi mutatója a tornaszobák száma. A kistérség óvodáiban összesen 4 tornaszoba van, ami az intézmények egynegyedében jelenti az ellátás biztosítását. Több településen – ahol ugyan nincs tornaszoba – az iskolai tornatermet használhatják az óvodások, ezzel is enyhítve ezen a gondon. A kistérség 6 óvodájában segíti a munkát 7 számítógép, mindössze 4 internet-hozzáféréssel. A kistérség óvodáinak 30%-a ellátott internet-hozzáféréssel. Az óvodai épületek műszaki előírását (2 m²/gyermek), illetve a közoktatási törvényben meghatározott óvodai átlaglétszámokat (20 fő/csoport) figyelembe véve elemezve az óvodai csoportszobák nagyságát megállapítható, hogy Gyarmat, Sokorópátka települések óvodáiban nem megfelelő méretűek a csoportszobák, és ezáltal nem biztosított a 2 m²/fő helyszükséglet. Továbbá Kajárpécen 2 csoportszoba van ugyan, de jelenleg 1 nagy csoport működik, amelynek mindkét szoba kicsi. A jövőben mindenképpen célszerű lenne csoportbontással enyhíteni a jelenlegi zsúfoltságot. (A Téli kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Többcélú Társulása Közoktatási Esélyegyenlőségi Programja, 2008)

³ A rendelkezésre álló infrastruktúra helyzetével, valamint a jövőbeli fejlesztésekkel az interjúk elemzése kapcsán fogunk foglalkozni.

II. fejezet: Kistérségi aktorokkal készült egyéni interjúk elemzése

Kutatásunk keretében 8 egyéni interjú készült a gyermekek napközbeni ellátásának (kiemelten a családi napközik) szervezéséért, működtetéséért felelős szakemberekkel: a gyermekjóléti szolgálat munkatársával, családi napközi vezetőikkel (3 fő, közülük 1 fő a családi napközik kistérségi koordinátora), bölcsődevezetővel, óvoda- és bölcsődevezetővel, kistérségi társulási intézményvezetővel és a kistérségi társulás elnökével.

Az egyéni interjúk kérdései egyrészt a társulás területén működő gyermekek napközbeni ellátásának céljából működtetett szolgáltatások feltérképezésére, az egyes intézménytípusok szakmai programjainak megismerésére, az intézményi fejlesztések irányvonalaira, másrészt a szolgáltatásokat igénybevevő gyermekek családi, szociális helyzetének feltérképezésére, a számukra nyújtott szolgáltatások minőségére, a szülőkkel történő kapcsolattartásra, az ellátás iránti igények feltérképezésére irányultak.

A kistérségben a családi napközik 2007. április 1-vel jöttek létre. Az ellátás nem előzmények nélkül szerveződött, hanem folyamatosan és „szerves fejlődés” eredményeként alakult a mai formájává. A rendszer gyökerei három ellátástípushoz vezethetőek vissza: (1) teleház keretében szerveződő gyermekfelügyelet azokon a helyeken, ahol nem volt óvoda, bölcsőde, (2) civil szervezet által működtetett délutáni gyermekfelügyelet, amely a nem helyben tanuló iskoláskorú gyermekeknek biztosított helyben délutáni napközi-pótló felügyeletet, illetve (3) a gyermekjóléti szolgálat által működtetett szolgáltatás a csellengő, magatartászavaros gyermekek számára.

Egyrészt ezek az ellátások alakultak át családi napközis ellátássá, másrészt újak is szerveződtek a szülői igényekhez igazodva, elsősorban bölcsődei ellátást helyettesítő funkcióval. Jelenleg a kistérség családi napközis modellje 8 egységből áll, mely létrehozását, illetve alapítását tekintve két nagy típust fed le: (1) polgármesteri kezdeményezésre létrejövő intézmények és (2) szülői kezdeményezésre létrehozott szolgáltatások.

„(...) a 2 éves korú gyerekeket nevelő szülők álltak össze és keresték meg a polgármestert, hogy valamit okoskodjanak ki, hogy vissza tudjanak menni dolgozni. Ő látta ezt az ellátási formát, és kérte, hogy náluk is legyen. Tehát kimondottan szülői kezdeményezésre indult.”

A családi napközikben ellátott gyermekek számát tekintve három típus különíthető el: (1) a hét főt

ellátó, (2) az öt főt ellátó és (3) a négy főt ellátó szervezetek, a szervezetekben dolgozó munkatársak létszámától függően. Külön figyelmet érdemel a fogyatékos gyermek befogadása és beintegrálásának gondossága, előkészítettsége a négy fős családi napköziben.

„A legutolsó most indult március elsejével. Itt az egy fogyatékos gyerek miatt 4 fővel. Van olyan, ahol 5 fő, van, ahol 7, a működési engedélytől függ, de itt 4. Erre vagyunk a legbüszkébbek. Mielőtt indult, leültünk a szülővel, védőnővel, a már működő családi napközi vezetőjével, a polgármesterrel és felmértük a kisgyerek valós szükségletét, lehetőségeit és az intézmény lehetőségeit, hogy miben tudunk segíteni. (...) Szülői értekezlet, megbeszélés, bemutattuk a kisgyereket, tehát meg kellett ismerni. És a gyereket is sokáig szoktattuk, a másik csanába is be-be nézegettet anyukával, meghallgattuk, hogy mi a problémája, dicsérettük, hogy milyen ügyes, a védőnő is egyénileg foglalkozott vele.”

A gyermekek életkorát tekintve az intézmények két típusa írható le: (1) a két-három éves gyermekeket befogadó, elsősorban bölcsődei feladatokat kiváltó és (2) az iskoláskorú gyermekek számára délutáni, iskolai napközis feladatokat átvállaló szolgáltatók. Ebből következően az ellátás napi időtartamát tekintve (1) egész napos és (2) a legalább heti 20 órában működő típusok preferáltak a rendszerben. Az egész nap működő szervezetek a 2-3 éves korosztályhoz kapcsolódnak, a heti legalább 20 órában működők pedig az iskoláskorú gyermekek igényeihez igazodnak.

Helyi sajátosság, hogy a családi napközik nem családi házakban, hanem az önkormányzatok tulajdonában lévő intézményekben, illetve az azokban folyó tevékenységekkel párhuzamosan működnek. Tipikus szervezési technika, hogy a kisgyermek felügyeletét a helyi óvodákban oldják meg, az iskoláskorú gyermekek ellátását pedig pl. szintén vagy az óvoda vagy a térségi pedagógiai szakszolgálat (a volt iskola épülete) egyik szobájában szervezik, munkatársaik pedig olykor kapcsolt munkakörben, mindkét intézményben látnak el részállású feladatokat.

„Közben alakult egy egységes pedagógiai szakszolgálat, ahol a szomszéd településre jártak át a gyerekek, egy megszűnt iskola épületében mértek fel szükségletet, és ott is alakult egy családi napközi. Tehát délután a napközbeni ellátást helyettesíti, délelőtt pedig pedagógiai szakszolgálatként működik. A megszűnt iskola épületében így az állását elvesztő pedagógus dolgozik tovább.”

Ugyancsak helyi sajátosság, hogy a családi napközis ellátások finanszírozásához történő szülői hozzájárulás alapján két nagy típus különíthető el: (1) azok az intézmények, amelyek térítési díjat

szednek és (2) azok, amelyek díjmentesen kínálják szolgáltatásaikat. A díjmentesség a rendszerben két dolgot is jelent; egyrészt tényleges ingyenességet azoknak az iskoláskorú gyermekeknek, akik az iskola utáni felügyeletet veszik igénybe. Számukra a rendszer nem biztosít étkezést, ezért étkezési díjat sem kell fizetniük. Másrészt, jelenti azt a díjmentességet, amelynek keretében a szülők a gondozásért nem, de az étkezésért fizetnek. Körükben azok a gyermekek kapnak fizetési mentességet az étkezési díj megfizetése alól, akik rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülnek. Mindezeket figyelembe véve a 8 családi napköziből hétben nem fizetnek térítési díjat a szülők. A díjmentességgel kapcsolatos döntés alapja az igénybe vevő családok anyagi lehetőségeinek kistérségi döntéshozók általi mérlegelése volt.

„(...) Nem fizetnek a szolgáltatásokért, abszolút ingyenes. Az étkezésért is csak azok fizetnek, akik nem részesülnek a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben. Az étkezésen kívül nincs szülői hozzájárulás. Egy helyen van, Tényőn, mert ott nagyon gazdag szülők élnek. Ott a szülők maguk kezdeményezték.”

A korábbiakban leírtak alapján a térségben kétszintű az ellátás színvonala. Létezik egy, a jómódú, stabil helyzetű, kiemelkedő színvonalú ellátást elváró helyi társadalmi csoport igényeit is kielégítő szolgáltatás-csomag, amelyet ez a csoport finanszírozni is hajlandó annak érdekében, hogy tagjai (elsősorban a fiatal anyák) visszatérhessenek a munkaerőpiacra.⁴ Ugyancsak létezik egy inkább alsóközéposztálybeli csoport, akik viszonylag stabil helyzetűek, de jövedelmi viszonyaik nem teszik lehetővé a drágább szolgáltatások megfizetését. Ezek a családok azokban a családi napköziben jelennek meg, amelyekben étkezési hozzájáruláson kívül nem kell térítési díjat fizetniük (vagy még azt sem). A szülők szinte mindannyian munkahellyel rendelkeznek, alapvetően szakmunkás-végzettségűek és a szakemberek szerint inkább „átlagos helyzetűek”, semmint rossz körülmények között élők.

„Könnyű helyzetben vagyok, mert a legtöbb kisgyerek szüleit, vagy az édesapját vagy az édesanyját annak idején tanítottam is, tehát jól ismerem őket. Hát, végül is mindegyiknek, amikor a napközit indítottuk, elsősorban olyan kisgyerekeket vártunk, ahol a szülők dolgoznak, de aztán közben változások történtek, megszűntek munkahelyek, újra talált munkahelyet, tehát, az a nem is a legszegényebbek, de azért elég nehéz körülmények között élnek.”

„Végül is nem nevezhetném egységesnek, mert nem kimondottan szociális alapon kerülnek a családi napközibe a gyerekek, vannak jobb körülmények között élő gyerekek, de bizony vannak, akik azért kerültek ide, mert segítséget jelent a szülőnek, hogy felügyelet alatt áll egy pár órában vagy akár az esti órában, mert

⁴ Tényőn működik az egyedüli olyan családi napközi, ahol a szülők térítési díjat fizetnek az ellátásért. Az egész napos igénybevétel összege 800, a félnapos 500 forint.

végül is hat óráig vagyunk, akkor téli időszakban tényleg mondhatom azt, hogy estig van a gyerek. Felügyelet alatt, meg meleg helyiségben.”

Ezek az átlagos anyagi helyzetű családok, a szakemberek véleménye szerint, tudnának valamilyen szinten térítési díjat is fizetni, amely előnyöket és hátrányokat is generálna a rendszer számára. Egyértelműen előnyként fogalmazták meg, hogy a szülők hozzájárulása a működéshez elősegítené az eszközbeszerzések bővítését és az igényesebb és színesebb szakmai programok szervezésének lehetőségét.

„Tudnának fizetni. Biztos jó lenne, ha fizetnének, mert többet tudnánk fordítani az eszközökre, de szerintem nem igazán fizetnének. Az étkeztetés kifizetése nem okoz gondot számukra.”

Ugyanakkor két szempontból is említettek várható hátrányokat: (1) a kistérség egészére és (2) a benne működő intézményekre is, amennyiben térítési díj-kötelessé tennék a családi napközik szolgáltatásait. A családi napközikben a térítési díj bevezetésének az egész kistérségre vonatkoztatva a legnagyobb kockázata az lenne, hogy „elveszítenék” a gyermekeket, vagyis, ha fizetni kell, a későbbiekben sem a kistérségi iskolákban fogják elhelyezni őket a szülők, hanem a közeli Győr iskoláiban, ahol egyébként több szolgáltatást tudnak igénybe venni, mint helyben. A helyben működő intézmények szolgáltatásai iránti kereslet jelentősen lecsökkenne, mert a megkérdezettek véleménye szerint, főleg a délutáni családi napköziket igénybe vevő szülők nem lennének hajlandóak fizetni a szolgáltatásért, hiszen az iskoláskorú gyermekek egy jelentős része már felügyelet nélkül is otthon hagyható. Ennek pedig számtalan következménye lehet a területen dolgozók foglalkoztatási mutatóira, a gyermekek iskolai sikerességére vagy a felügyelet nélkül maradók veszélyeztetettségére vonatkozóan is.

„Tudnának, csak ez volt a döntés. Nem vagyok benne biztos, hogy az iskolai napközis ellátást helyettesítő csanában fizetnének, mert egy akkora gyerek már elvan egyedül is. Meg az, hogy közel van Győr, van két olyan 2000 fő körüli település is, ahol emiatt veszélyben van az iskola. Elhordják inkább oda, mert az több szolgáltatást tud nyújtani.”

A működés technikai részéhez az is hozzátartozik, hogy bár a szülők jelentős többsége nem fizet a szolgáltatásokért, egyéb, dologi jellegű „adományokkal” hozzájárulnak a családi napközik működéséhez. Ennek keretében az általában szokásos tisztasági felszereléseket, valamint a foglalkozásokhoz és szabadidős elfoglaltságokhoz szükséges eszközöket (rajzlap, ceruza, stb.) biztosítanak, illetve összefogással különböző épület-felújításokat és egyéb munkálatokat végeznek.

„Az az igazság, hogy év elején mindig meg szokták kérdezni, hogy hozzanak-e valamit. Én, amit óvodában is szoktak kérni, hogy WC papírt, papír zsebkendőt, ilyen év elején hoznak, sőt, ha elfogy, kérdezik, hogy hozzanak-e. Rajzlapot, pl. küldtek ragasztót, különböző kézműves dolgokat, amiket csinálunk.”

Jelenleg a létszámkapacitások kihasználtak, várólistákról viszont nem beszélhetünk. Mindösszesen egy-két felvételi kérelem került elutasításra a térségben, vagyis, egyrészt az igényekhez mérten viszonylag optimálisan határozták meg a kapacitásokat, másrészt rugalmasan próbálnak alkalmazkodni a felmerülő lakossági igényekhez is.

„Hát, túljelentkezés, mivel ugye beszabott, hogy idáig ugye öt fővel működtettünk, most január 1-től bővült hét főre a működési engedélyünk, ez azért így felszabályozza, hogy hány gyerek jelentkezhet, de végül is kistéleplésről van szó, mert 240-250 lelkes Bodonhely, tehát nincs annyi gyerek, hogy itt most 40-50 szülő sorban állna azért, hogy idehozza a gyerekét.”

A lakosság tájékoztatása az igénybe vehető ellátásokról a kistérség egyes településein több csatornán keresztül, elsősorban (1) technikai eszközök, másodsorban (2) a szakemberek segítségével történik. Helyi televízióban, a kistérség saját helyi újságában, szórólapok terjesztésével, valamint a munkatársak szóbeli és írásbeli tájékoztatásain keresztül értesülhetnek a helyben lakók az éppen megüresedő családi napközi helyekről, illetve egy új intézmény indulásáról. Természetesen a szülők is informálják egymást, sok esetben ők az elsődleges hírforrások a családi napközi ellátásairól.

„Hát, végül is szájról-szájra is terjed a hír, nem olyan nagy település, meg tényleg az, hogy a gyerekek ugye, eleinte indultunk öt gyerekkel, ott bizony lehet mondani, hogy jó eredményeket értek el azok a gyerekek. Ugye gond volt, akár még bukás is fenyegette, vagy előfordult, mert itt azért a tanulás meghozta az eredményét, az egyes vagy alig kettes szintről olyan jó stabil hármásra feljöttek és akkor a szülők gondolom egymástól is hallották és jelentkeztek, hogy én is szeretném, jó lenne, ha jöhetne. Meg hát végül is az iskola is tudja, hogy működünk, védőnő, családsegítő, valahol probléma felmerül, a védőnő is tudja ajánlani a szülőknek.”

Erre a tájékoztatásra annál is inkább szükség van, mert a térségben lakók - a szakemberek szerint - ezt az ellátási formát nem ismerik (természetesen azokon kívül, akik már igénybe vették azt), ezért nagy a jelentősége a fenti tájékoztatási technikák folyamatos alkalmazásának.

„Csak az tudja, hogy mi az a családi napközi, aki már részese volt, vagy azok ismerőse, ismeretségi köre. Nem igazán tudják elképzelni, mi lehet ez. De azért terjed a híre.”

A családi napközik szakmai működési elveit, filozófiáját és célkitűzéseit több tényező együttesen határozza meg. Az egyik ilyen tényező a családi napközi típusa, vagyis az, hogy az intézmény iskolai vagy bölcsődei feladatokat pótol-e.

*Az **iskolai feladatokat ellátó szervezetekben** a délutáni foglalkozásokra érkező gyermekek programja hasonlóan szerveződik minden település intézményeiben. Napi időbeosztásukat az iskolai órák száma, az ebéd elfogyasztásának helyszíne és a családi napköziben tartózkodás hármasa határozza meg. Tipikus menetrend, hogy a gyermekek az iskolából hazamennek, megebédelnek, majd elmennek a családi napközibe, de olyan gyermek is van, aki az iskolában a menzán ebédel és közvetlenül érkezik. A családi napközi az érkezés időpontját tekintve is rugalmas, hiszen a gyermekek nem egy kötött időpontban kell, hogy érkezzenek, hanem folyamatosan, a napirendjükhöz alkalmazkodva, rugalmasan tehetik ezt meg. Ugyanez jellemzi a hazamenetelt is.*

„Busszal jönnek, olyan negyedkettőkor vannak itthon a gyerekek. Van olyan, aki ott menzás, tehát ő a buszról már egyből idejön, a többségük hazamegy, megebédel, és úgy gyülekezünk. Tehát két órára, fél háromra már mindenki ideér és akkor tanulunk, meg tanulás után különböző programok vannak. Hat óráig van a nyitva tartás, de azért öt után már a legtöbb gyerek elmegy. Elsős, másodikos gyerekekért jönnek a szülők, vagy van akit kísér a nagymama, meg a picikért jönnek, a harmadikosok és ötödik osztályosok, ők pedig már kerékpárral hazamennek.”

Mivel a gyermekek délutáni felügyelete teljes mértékben ingyenes, vagyis a szülők étkezési hozzájárulást sem fizetnek, ezért maguknak kell megoldaniuk a gyermekek délutáni étkezését is. Ha szeretnék, hogy a gyermekük uzsonnázzon, csomagolnak nekik otthon, amelyet a családi napköziben, az erre biztosított időben elfogyasztanak. Ezekben az intézményekben klasszikus délutános napközis foglalkozás zajlik, vagyis a gyermekek elsősorban a házi feladataikat készítik el, illetve segítséget kapnak a tananyag megértésében, elsajátításában is. Közvetlen szakmai program nem íródott az ezen intézménytípuson belüli gyermekcsoportokkal történő foglalkozásra, sem ott, ahol szakképzett pedagógus, sem ott, ahol nem diplomás szakember irányítja az intézményt.

„Szakmai program igazából vagy olyan fejlesztés nem, a családi napköziknél inkább a napközbeni gyerekfelügyelet lenne a cél, ezt is inkább pluszban vállaltuk, hogy a tanulás akkor menjen itt is, illetve leckébe segíteni, meg hát mindenképpen az, hogy

családias légkörben, lássa az a gyerek is, hogy milyen ez.”

Ennek a korosztálynak az ellátása során a családi napközi előnyei között az egyik legjelentősebb a rugalmas nyitva tartás, amely mindenképpen jobban megfelel a szülőknek, mint az iskola kötött idejű napközis ellátása. Ez a dolgozó szülők számára biztonságot ad azokra az esetekre, amikor a munkájuk miatt nem tudnak időben hazaérkezni. Ugyanakkor a beíratott gyermekek nagyobb eséllyel tanulják meg a másnapi leckét is, és lesznek az iskolában eredményesek, mintha mindezt otthon, önállóan, a család segítsége nélkül kellene tenniük. Az iskolai feladatot ellátó szervezetekben nyújtott szolgáltatás a gyermekek sikeres iskolai karrierjének tehát egyik fontos eleme.

„Ők gyenge tanulók, többségük, persze, van közöttük jó képességű is. A szociális háttér is olyan, hogy a szülő nem igazán ül le a gyerekkel otthon még beszélgetni sem sokszor, nem hogy feladatokat megoldani, talán a türelme sem olyan, hogy a gyerekkel hathatósabban foglalkozzon. Szerintem néhányuk részéről háritás is, hogy egyszerűbb neki így, hogy letudta a felelősséget, mert ő addig vállalt felelősséget, hogy a gyereket elhelyezte, meg lehetőleg nagy probléma ne legyen az iskolában, de ami van probléma, azt ne neki kelljen megoldani. Olyan szinten nem hanyagolja a gyereket, hogy nem érdekli, hogy hol tölti az idejét vagy mit csinál, csak az neki esetleg néha probléma, gond, hogy leüljön vele, hogy segítsen, vagy van úgy, hogy meg sem érti, mit kellene csinálni, de így mindenképpen kényelmesebb, hogy ha valami gond van, vagy valami olyan felkészülés van, hogy otthoni munkát igényel, hát az már akkor főleg macera, itt meg megoldjuk.”

A fenti interjúrészlet sajnálatos módon a szülőkkel szemben megfogalmazott gyakorta hallható negatív attitűd megjelenését, valamint a gyermek esetleges gyenge iskolai teljesítménye mögött rejlő szakemberek által vélt szülői önhibásságot (felelősségáthárító magatartás, kényelmi szempontok) példázza, mely szerint a hátrányos helyzetű gyermekek szülei sok esetben a család életmódja, a családi élet időbeli szervezése, a szülők alacsony iskolai végzettségéből adódó tudásbeli hátránya miatt nem tudják a gyermekük sikeres iskolai előmenetelét szolgálni. Fontos azonban megjegyezni, hogy a fenti idézet csak egy vélemény, amelyből nem lehet általános következtetést levonni a Téli kistérségben dolgozó szakemberek szülőkről alkotott véleményére vonatkozóan.

A bölcsődei feladatokat ellátó szervezetekben a szakmai program a 2-3 éves gyermekek számára szükséges testi, lelki, szellemi fejlődés elősegítését célozza. Az ellátás a kistérségben minden esetben egy önkormányzati gyermekintézményben (óvoda, bölcsőde) szerveződik, amelyben a

feltételek és a körülmények az ilyen korosztályú gyermekek gondozásához adottak. Ennek a korosztálynak az ellátása során a családi napközi előnyei között a szakemberek szerint az egyik legfontosabb, hogy a gyermekek kisebb csoportban vannak, mint a bölcsődében, ezért több gondoskodást és nagyobb odafigyelést kapnak.

A családi napközik elfogadottsága a szülők körében rendkívül erős. Ez köszönhető többek között az intézmények viszonylagos rugalmasságának, függetlenül attól, hogy ezen intézmények beintegráltsága a sok szempontból merev és rugalmatlan intézményrendszerbe, nem teszi lehetővé az egyedi igényekre reagáló, alternatív megoldásokat.

A rendszer fejlesztésének lehetőségét több területen is megfogalmazták a szakemberek. Mindezek elsősorban a bölcsődei ellátást kiváltó intézményekre irányultak, bár néhány javaslat érkezett az iskolai feladatokat kiváltó intézményekkel kapcsolatban is. Öt fejlesztési irányt határoztak meg: (1) infrastrukturális fejlesztésekre, (2) jogszabályi feltételekre, (3) szakmai programokra, (4) eszközparkra és (5) az ellátás területi kiterjesztésére irányuló fejlesztéseket.

Az infrastrukturális fejlesztések kapcsán elsősorban az igényesebb, funkcionálisabb ingatlan igénye fogalmazódott meg:

„Az az igazság, ami, hát tetszenek látni az épületet, hogy már régi, hát az jó lenne, ha majd egyszer felújítanák, meg ami, még amikor az iskola működött, kicsit fájó pontunk volt, ugye igazándiból udvarunk nincs (...) itt az épület mögötti rész csak egy sövényel van körbe kerítve, de azért, jó, hát ennyi gyereknek végül is elég, de azért jó lenne, ha egy kicsit nagyobb lenne, meg valamilyen kis kerti dolog is lenne benne (...).”

A *jogszabályi feltételek* fejlesztése kapcsán indokoltnak tartanak a rendszerben dolgozók a befogadható gyermekek keretlétszámának bővítését. Úgy gondolják, hogy optimálisabb lenne 10 fős gyermekcsoportokkal dolgozni, sőt néhányuk szerint akár 14 fővel is, vagyis mindenképpen a létszámkeretek bővítését javasolják.

„És hát jó ez a kis létszám, de azért azt is lehetne valamennyire bővíteni. Mondjuk, egy 10-es létszám még teljesen elfogadható lenne.”

A *szakmai programokra irányuló fejlesztések* sorában a gyermekek szabadidős programjai körének a bővítése (pl. bábszínházba és egyéb helyekre történő eljutás), a szakemberek továbbképzési lehetőségeinek „színesítése”, valamint a speciális szülői igények kielégítésének igénye (pl.

tornafoglalkozások) fogalmazódott meg.

„Az az igazság, hogy ha nem ilyen lenne a gazdasági helyzet, mint amilyen a szülők helyzete, annyi minden lehetne, amit én szeretnék, és ebben a falu vezetése, a polgármester úr maximálisan benne van. Volt olyan, hogy ideadták a falubuszt, és elmentünk Győrbe bábszínházba. A színházjegyet megvenni, meg fagyizni, ugye nehéz helyzetben vannak a szülők, és sok ilyen programot, ilyen élményt a gyerekeknek nem tudunk biztosítani.”

Az *eszközpark fejlesztése keretében* a szakemberek a napi munkájukhoz szükséges eszközök beszerzését, a meglévők cseréjét vagy kiegészítését fogalmazták meg. Elvárásaikban az igényesebb munkavégzés lehetősége fogalmazódott meg.

„Hát a felszerelésben is úgy fokozatosan, mert eleinte nem voltak iskolapadok, de kapcsolatok révén az iskolából kiszuperált, leselejtezett padokat kaptunk, meg a székeink nem egységesek, de azért ülni lehet rajtuk. Így a fejlesztés maximum ilyen szinten, vagy a számítógépünk az eléggé régi darab, tehát azt szeretnék nagyon a gyerekek, volt egy időben szó róla, hogy internetkapcsolatot vezetünk be ebbe a helyiségbe, ilyen vágyaik a gyerekeknek is vannak. Jó lenne a tanuláshoz is, ilyenbe bízunk azért, hogy az önkormányzat az anyagi képességeihez mértén segít.”

Az *ellátás területi kiterjesztésére irányuló fejlesztések* körében a legfontosabb célkitűzés, amely megfogalmazódott, hogy optimális lenne, ha öt éven belül minden településen megszerveződhetne a családi napközi ellátás, annál is inkább, mert hamarosan a gyermekek két éves kora után az anyáknak újra munkába kell állniuk, de a jelenlegi ellátórendszer nem képes ezt a helyzetet optimálisan kezelni és minden gyermeket két éves korában fogadni.

„Ami majd bővítés esetleg, hogy a kisebb korosztály számára esetleg a későbbiekben, mert főleg most, hogyha tényleg két évre lecsökken a gyés időtartama is, akkor a szülőnek gond lesz az elhelyezés, vagy ha időszakosan is, ha nem is a reggeli órákban, akkor azzal a szülő nagyon nincs kiségtve, főleg faluhelyen, hogy nyolctól négyig működik óvoda, mert ha valakinek el kell járni Győrbe dolgozni, akkor ott minimum fél hétkor el kell itthonról indulnia, illetve ha négyig vagy fél ötig dolgozik, akkor fél hat előtt nem nagyon ér haza. Tehát attól, hogy nyolctól négyig működik egy intézmény, azzal a szülő nincs kiségtve. Tehát ebben a családi napközi segíteni tudna.”

Fontos hangsúlyozni, hogy a Téli kistérségben ugyan a családi napközik létrejötte nem előzmények nélküli, mégis egy fiatal, 2007 óta fokozatosan - a kistérségben megjelenő gyermeki és szülői

igényekre reagáló - kialakuló családi napközi hálózatról beszélhetünk. Ez idő alatt eltérő ellátási színvonalon működő családi napközik jöttek létre, hiszen kialakult (ugyan csak egy telephelyen) egy olyan ellátás, amely iránt van fizetőképes kereslet a jobb módú családok részéről és emellett működnek azok a családi napközik, amelyeket jellemzően alacsonyabb státuszú, de munkajövedelemmel rendelkező szülők gyermekei vesznek igénybe. Az ellátás színvonalának kétszintűsége nem azt jelenti, hogy lenne egy alacsony küszöbű és egy magas színvonalú szolgáltatást biztosító szolgáltató-típus, a Téli kistérségben inkább arról beszélhetünk a szakmai színvonal tekintetében, hogy van egy standard, a családi napközi minimumkövetelményeit térítési díj megfizetése nélkül felvállaló, a jelenlegi önkormányzati fenntartásban működő intézménystruktúrára épülő családi napközi hálózat és emellett van egy olyan, szintén önkormányzati fenntartásban működő intézménystruktúrára épülő családi napközi, melyet olyan szülők kezdeményezésére hoztak létre, akik az extraszolgáltatásokat igénylik és azokat képesek is megfizetni.

III. fejezet: Kistérségi aktorokkal készült csoportos interjúk elemzése

Kutatásunk keretében három csoportos interjút készítettünk, annak feltárása érdekében, hogy megismerjük a különböző szereplők véleményét a kistérségben működő kisgyermek-ellátási formákkal, különösen a családi napközikkel kapcsolatban. Az interjúk fő témái a következők voltak (lásd bővebben célcsoportonként: Függelék 3.): *Ellátási célok, napközbeni ellátás előnyei, hátrányai, elvárások a szakemberekkel szemben: „ideális gondozó”, fejlesztési irányok, jövőbeli tervek.* Csoportos interjút készítettünk⁵ szakemberekkel (3 fő), akik különböző kisgyermek-ellátási formában (bölcsőde, családi napközi) dolgoznak, döntéshozókkal, mint jegyző, polgármester, intézményvezető (4 fő) és szülőkkel, akik családi napközibe járatják a gyermeküket⁶, a megkérdezett szülők közül ketten dolgoznak (4 fő). Fontos megjegyezni, hogy bár kistérségi szinten szervezett a napközbeni ellátás a kistérségben, az egyes szereplők főképp a helyi/települési szintű viszonyokról, fejleményekről tudtak beszámolni. *A kistérségi szinten felvállalt feladatellátás ellenére tehát a települési érdekek jelennek meg elsőként.*⁷ Ezt mutatja az is, hogy az egyes településen működtetett kisgyermekeknek szóló ellátások alapvetően azt a célt szolgálják, hogy az iskolás korú gyermekeket a későbbiekben is megtudja tartani az adott település.

„(...) igazából települési érdekek kerülnek az első helyre, mert azt tapasztaljuk, hogy amelyik gyereket bölcsődébe vagy óvodába elvisznek Győrbe a szülők, azt a gyereket elveszítjük az iskola számára is, mert már akkor az iskolába is oda fogják hordani a szülők. Tehát nekünk létkérdés, hogy bármilyen intézményi formán keresztül, de itthon tartsuk a gyerekeket, hogy működőképesen tudjuk tartani általa az iskolát is. A szülő pedig, mindaddig, amíg ez az intézmény jó minőségben dolgozik, meggondolja, hogy utaztassa-e a gyereket minden nap, ami nagyon fárasztó egy kisgyerek számára. Ha ugyanazt megkapja itthon, mint amit Győrben kapna, akkor miért ne tartaná itthon?” (Döntéshozói csoport)

A megkérdezett szakemberek, döntéshozók, illetve a szülők is úgy vélik, hogy nagy szükség van a családi napközikre. Ennek hátterében több ok is rejlik. Egyfelől fontos a szülők (elsősorban anya)

⁵ Az egyes interjúkra a következőkben az alábbiak szerint hivatkozunk: „szakember csoport”, „döntéshozói csoport” és „szülői csoport”.

⁶ A szülőkkel készült interjúra a tényői családi napköziben került sor, így az általunk megkérdezett szülők mindegyike fizet a szolgáltatásért.

⁷ A csoportos interjúk szervezésénél több településen élőköt, illetve dolgozókat szeretnénk volna megszólítani egy időben. A szakemberek és a szülők utaztatásával kapcsolatos szervezési nehézségek miatt a szakember csoport meginterjúvolására Téten, a másik két csoportos interjúra Tényőn került sor, így a kistérséget alkotó települések reprezentánsai kevésbé tudtak megjelenni az egyes csoportos interjúk során.

munkavállalásának ösztönzése, másfelől pedig többen kiemelték, hogy az elmúlt években a nők nagyobb arányú munkába állása okán a bölcsőde iránti keresletnövekedés miatt felduzzadt bölcsődei csoportok kiváltására és az új igényekre, mint pl.: fogyatékos kisgyermek elhelyezése vagy iskola utáni korrepetálás, felzárkóztatás biztosítása kívánt a kistérség reagálni. A szülők az ellátás filozófiája és a kis létszámú elhelyezés miatt is szimpatikusnak érzik a családi napközit, bár azt is meg kell jegyezni, hogy a közelben nem is lett volna bölcsőde, ahova beíráthatták volna a gyermeküket.

„Számomra is ez a rugalmasság, ami szimpatikus. Az én és a férjem munkaköre is olyan, hogy sokat kell utaznunk, sokat vagyunk távol, de a gyerek ebből semmit nem érez, hétre hozom, fél ötkor apuka, vagy anyuka mindig itt van érte. Volt ugyan már olyan, hogy megcsúsztunk, fél hatra értünk csak ide (...).” (Szülői csoport)

Egyértelmű előnynek emelték ki a családi napközivel kapcsolatban a szakemberek a kis létszámot, valamint azt, hogy ennek következtében egy gyermekre több idő, nagyobb odafigyelés jut. Mivel a családi napközi a legtöbb helyen más intézményhez (bölcsőde, óvoda, nevelési tanácsadó) integrált, pozitívumként emelték ki, hogy ennek következtében a személyi és tárgyi feltételek jobban biztosítottak, szoros együttműködést tudtak kialakítani a befogadó intézménnyel. *Különösen a bölcsőde és az óvoda épületében működő családi napköziknél fordul elő, hogy közösen a programok (tornatermi, szabadtéri, külső programok).* Meg kell azonban jegyeznünk azt is, hogy valójában a bölcsődékben és óvodákban működő családi napközik ugyanazokat a szolgáltatásokat, lehetőségeket nyújtják, mint a gesztorintézmények, éppen ezért a vizsgált kistérségben biztosított, a Gyermekvédelmi törvény hatálya alá tartozó napközbeni ellátási formák között (melyek alapvetően eltérő ellátási szinten működnek) nincs színvonalbeli különbség, melyből az is következik, hogy a Téti kistérségben kialakult családi napközi hálózat szervezeti formaként értelmezhető elsősorban, sem mint ellátási filozófiaként.

Szakmai szempontból a közösség integratív szerepét emelték ki, fontosnak tartják a szakemberek, hogy az óvodába, iskolába való beilleszkedés sokkal zökkenő mentesebb lesz, ha a kisgyermek bölcsődébe vagy családi napközibe járt.

„(...) a szakember tudja, hogy három éves korára hova kell eljutnia a gyerekeknek, mi az, amit meg kell tudnia csinálni. Ezek a gyerekek sokkal ügyesebbek, mint azok, akiket anyuka segít otthon, azaz mindent megcsinál helyette.(...) Sokkal fejlettebb az értékrendje annak a gyermeknek, aki kisközösségben kezd.” (Szakember csoport)

A szülők, annak ellenére, hogy elégedettek az ellátással és mivel ezek a szülők fizetnek az ellátásért,

a térítési díj összegét is optimálisnak tartják, a legideálisabb megoldásnak azt tartanák, ha a kisgyermek óvodáskoráig otthon maradhatna az anyukával. A megkérdezett anyák véleményében a család és munka összeegyeztetésével kapcsolatos nehézségek, illetve félelmek is megfogalmazódtak.

„Ideálisnak azt tartanám, ha otthon lehetne az anyuka 3 éves korig a gyerekkel. Annak ellenére, hogy itt nagyon jó, ami van. Fontos a közösség, de a legfontosabb a család. Utána úgyszólván kikerül közösségbe, legalább addig legyen benne a családban. (...) Én tervezek második gyereket a közeljövőben, és nem tervezem, hogy visszamegyek dolgozni. Eléggyé igénybe vesz a munka, félek attól, hogy a családban válságot okoz. Inkább a munkát adom fel.” (Szülői csoport)

A szakemberek hátrányként egyedül azt jegyezték meg a családi napközivel szemben, hogy a szülők többsége (akik bölcsődét szerettek volna a gyermeküknek választani) kezdetben az információ- és tapasztalathiány miatt idegenkedtek, de a szülőkkel való együttműködés mára már jónak mondható.

Mint ahogy korábban jeleztük, a kistérségben működő családi napközik, egy kivétellel díjmentes szolgáltatásként működnek, azaz a szülők csak az étkeztetésért fizetnek térítési díjat, így többnyire azon szülők veszik igénybe az ellátást, akik számára az étkeztetés fizetése nem okoz gondot. A tapasztalatok alapján tehát a jobb módú szülők gyermekei járnak a családi napközibe.

„Eleve a fizető szülők kerültek a családi napközibe. A támogatott szülők a gazdasági helyzetük miatt nem mehettek a családi napközibe. Az étkezés, ami differenciált itt, tehát azokat lehetett felvenni, akik saját erőből ki tudták fizetni az étkezést.” (Szakember csoport)

A kistérségben a szakemberek és a döntéshozók általános tapasztalata az, hogy a gazdasági válság következtében még inkább nőtt a munkanélküliség, egyre nagyobb az elszegényedés mértéke, így sok szülő számára a bölcsődei és a családi napköziben biztosított étkeztetés is nagy segítséget jelent.

„Vannak, akiknek már az étkeztetés nagy segítséget jelent. Van, ahol egyik szülő sem dolgozik. (...) De eléggyé jól működik a gyermekjóléti szolgálatunk, úgyhogy ezeknek a felgöngyölítése az mindig naprakész. Jól működik a jelzőrendszer. Ha probléma van, jelezzük a megfelelő irányba, és megoldást találunk. Akár gyermekelhelyezéssel, akár napközbeni ellátásra, akár beóvodázásra, még létszám felett is, mert a gyerek az első.” (Szakember csoport)

Az ellátásról széleskörű tájékoztatást nyújtanak a szülőknek, ennek eszköze a helyi Tv, de

szórólapon, helyi hirdetőtáblákon, plakátokon is tájékoztatják a lakosságot, illetve van a Szülőföldem című újság, amelyben szintén beszámolnak az ellátásokról és a gyermekeknek szóló színes programokról. A családi napközibe gyermeküket járató szülők esetében pedig a szoros együttműködést és a gyermek helyzetéről, napi tevékenységéről való visszacsatolást emelték ki. Fontosnak tartják, hogy a családi napközi - a kis létszám és a gondozók elhivatottsága miatt - nem gyermekfelügyeletet biztosít, hanem a gyermekek fejlesztésére, hasznos időtöltésre épül.

„Nagyon tetszik nekem például az, hogy információt kapok az egész napjáról. Hogy indult a napja, milyen készségfejlesztő játékokkal játszott. Nem csak az a cél, hogy felügyeletet adjanak. Készségfejlesztésre is törekszenek. Azt gondolom, hogy a szocializáció is nagyon fontos ebben az életkorban.” (Szülői csoport)

A szülők ellátással kapcsolatos elégedettségét évi két alkalommal mérik, a tapasztalatok szerint a tárgyi feltételeket kivéve általában a szülők elégedettek a napközbeni kisgyermek-ellátási formákkal (bölcsőde, családi napközi). Tétlen ún. Szülőakadémiát is szerveznek a szülőknek, melynek keretében tematikus délutánokon vehetnek részt a szülők, egyes témákat közösen, szakemberek bevonásával vitathatnak meg.

Természetesen a szülői igényekhez programokkal és számos szolgáltatásokkal is igyekeznek alkalmazkodni. Több alkalommal járnak a gyermekek bábszínházba, de maguk az intézmények is megszervezik, hogy előadóművészek jöjjenek hozzájuk, de biztosított sportfoglalkozás, zenés torna is.

A megkérdezett csoportok tagjai nagy hangsúlyt fektetnek arra, hogy az ellátás megfelelő szakemberek bevonásával működhet csak magas színvonalon. A szakmai elvárások mellett számos, a gyermekekkel foglalkozókkal szemben megfogalmazott emberi értéket is kiemeltek. Ennek alapján elmondható, hogy az *ideális gondozó*: gyermekszerető, türelmes, pontos, együttműködő, kompromisszum kész. Bár a kistérségben működő családi napközik többségében felsőfokú (pedagógus) végzettségűek is dolgoznak, *a felsőfokú végzettséget nem tartják a szülők elsődleges szempontnak*, mint ahogy ez a jelenlegi jogszabályi rendelkezésekben sem jelenik meg. Sokkal fontosabb számukra, hogy a gondozó családcentrikus, empatikus és kreatív legyen, valamint kiemelt laikus szempont, hogy a gondozónak legyen saját gyermeke, a saját tapasztalat a szülők számára a gyermekneveléssel kapcsolatos hitelességet mutatja. Fontosnak tartják azt is, hogy a gondozók között legyen összhang a munkavégzés során, egyformán gondolkodjanak a gyermekek ellátásáról, fejlesztéséről.

A döntéshozók kiemelték azt is, hogy *a társulási szinten működtetett ellátás előnye az emelt összegű normatíva*, annak ellenére, hogy pénzügyileg nem nyereséges a családi napközik működtetése. A családi napközi esetében a normatíva számítását tartják a legproblematicusabbnak a kérdezettek. Véleményük szerint a hét főben maximalizált létszám esetén nem a napi bent lévő gyermekek számát kellene figyelembe venni, hanem célszerűbb lenne átlagosan hét főre számítani a normatívát, ehhez azonban a tényői tapasztalatok szerint kb. 14 beíratott gyermekre lenne szükség.

„(...) ha csökken a létszám, akkor lecsökken a normatíva is. Így sok költség az önkormányzatokra hárul, és ez sajnós az oktatás minden szintjén megvan, ami egy falusi önkormányzatot nagyon nyomasztani tud. És akkor erőn felül kell ilyen költségeket viselni(...)” (Döntéshozói csoport)

A szülők - nem finanszírozási szempontokat mérlegelve - éppen a kis létszámot tartják vonzóknak a családi napköziben, maximum egy tíz fős létszámot tudnának elfogadni. Véleményük szerint egy megnövelt létszám már a gyermekmegőrzés irányába vinné el a szolgáltatást, még akkor is, ha pénzügyileg ez a megoldás lenne rentábilis.

A jövőbeli fejlesztések terén a legfontosabbnak a kérdezettek azt tartották, hogy országos szinten kellene nagyobb hangsúlyt fektetni a családi napközik szakmai-módszertani fejlesztésére, ehhez nagy segítség lenne, ha működnének ún. szakmai munkaközösségek, megoldható lenne - akár pályázati források bevonásával - a tapasztalatcsere, rendszeres szakmai egyeztetés.

Helyi szinten pedig a közösségi hagyományok köré lehetne szervezni az ellátást, így kialakítva az egyes családi napközik egyéni arculatát.

„Ugye országos szinten sincs múltja a családi napközinek. A bölcsődének és az óvodáknak van. Tehát még most kezdik kialakítani az arculatukat, illetve korosztályok szerint a programjukat, az egyéniségüket. Az egyéni arculathoz a hagyományokhoz lehet visszanyúlni, a helyi sajátosságokhoz. Például részt vesznek egy szüreti bálon, egy városi gyereknapon. A helyi közösségbe próbál beilleszkedni az ellátás.” (Szakember csoport)

„A családi napközinek nincsenek sokéves hagyományai, de ha létrejött, beindult, most lehet a hagyományokat kialakítani, a módszertant megalapozni.” (Szakember csoport)

Az egyes intézmények, ellátások szintjén megfogalmazódik a tárgyi feltételek (játékok, gyermekbútorok) javítása, épületbővítés és felújítás iránti igény, valamint az udvari játékok minél szélesebb körben való napi programszintű megjelenéséhez az udvar rendezése, kerti játékok

fejlesztése. A szakemberek kiemelték a kézműves oktatás fontosságát is a jövőbeli fejlesztések terén.

„Tehát a nevelésen kívül nagy szerepe van a vizualitásnak kisgyermek korban. (...) Akár egy-egy eseményhez kapcsolódóan is lehetne, pl. karácsonyhoz, mikulásához, gyereknaphoz kapcsolódóan. Akár kiállításokat is lehetne rendezni.” (Szakember csoport)

A döntéshozók alapvető fontosságúnak tartották, hogy a kistérség is, illetve az egyes kistéleplések a pályázati lehetőségeket minden esetben kihasználják, és adott esetben ezt a kisgyermek-ellátások fejlesztésére, a gyermekeknek szóló különböző programok beindítására (pl.: egészségnevelés, családi programok szervezése) fordítsák.

„(...) mi mindenre pályázunk, így sok mindent meg tudunk valósítani pályázati pénzből, amit egyébként a saját büdzenkből kellene. Az így megtakarított összeget lehet erre fordítani. (...) Egy embert beállítottam arra, hogy figyelje a pályázatokat és mindenre pályázunk.” (Döntéshozói csoport)

IV. fejezet: Költségelemzés a Téli Többcélú Kistérségi Társulás családi napközi ellátásairól

A költségelemzés célja feltárni és bemutatni a Téli Kistérségben működő családi napközi hálózat finanszírozásának rendszerét és a fenntarthatóság kritériumait. Ezen belül kitérünk a meglévő forrásokra (normatívák, pályázatok, önkormányzati források, térítési díjak) és az egyes finanszírozási formák elemzésére.

IV.1. Jogszabályi keretek

a) Általános jogszabályi feltételek

A többcélú kistérségi társulások által fenntartott családi napközök működtetését biztosító állami normatívák igénybe vételének *általános jogszabályi lehetőségeit* A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény, valamint a helyi önkormányzatok normatív, kötött felhasználású támogatásait szabályozó, a Magyar Köztársaság 2010. évi költségvetéséről szóló 2009. évi CXXX. törvény 8. sz. mellékletének III. pontja tartalmazza.

E törvény 8. sz. melléklet III. pontja 1.1.2 alpontja szerint a családi napközök működtetéséhez szükséges normatívák lehívásának általános feltétele, hogy (1) a kistérséghez tartozó települések

több mint fele vegyen részt az ellátásban és a résztvevő települések együttes lakosság száma haladja meg a kistérség lakosság számának 60%-át vagy (2) a kistérséghez tartozó települések több mint 60 %-a vegyen részt az ellátásban és a résztvevő települések együttes lakosság száma haladja meg a kistérség lakosság számának 50%-át.

b) A családi napközi ellátásához igénybe vehető fajlagos összegek és feltételek

- A többcélú kistérségi társulások által fenntartott családi napközik működtetéséhez igénybe vehető *állami normatívák fajlagos összegét* a Magyar Köztársaság 2010. évi költségvetéséről szóló 2009. évi CXXX. törvény 8. sz. mellékletének III. pontja tartalmazza.

E törvény 8. sz. mellékletének III. pontja 2.6 alpontja szerint a többcélú kistérségi társulások gyermekjóléti alapellátási feladatainak támogatására **1200 Ft/fő** fajlagos összeget vehet igénybe. A támogatás a feladat ellátásában részt vevő települések 0–17 éves korcsoportba tartozó lakosainak száma alapján illeti meg a többcélú kistérségi társulást.

- A többcélú kistérségi társulások által fenntartott családi napköziben ellátott gyermekek után igénybe vehető *fajlagos összeget* a Magyar Köztársaság 2010. évi költségvetéséről szóló 2009. évi CXXX. törvény 3. sz. mellékletének 14/b. pontja tartalmazza. E szerint a szabályozás szerint a helyi önkormányzatok által fenntartott családi napközikben ellátott, beíratott gyermekek után, azok legfeljebb 14 éves koráig **268.200 Ft/fő** fajlagos összeg vehető igénybe. A teljes összeg igénybe vételének kritériuma, hogy a napi nyitva tartási idő összességében érje el a heti 20 órát. Amennyiben ez a feltétel nem teljesül, a fenntartó a hozzájárulás 50%-át veheti igénybe.

Összes igénybe vehető fajlagos összeg:

- általános normatív támogatás: 1200 Ft/fő/év
- családi napköziben ellátott gyermekek után: 268.200 Ft/fő/év

c) A családi napköziben ellátásban részesíthető gyermekek számának meghatározása

A személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint a személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet 49. § alapján:

- családi napközibe *húszhetestől tizennégy éves korig vehető fel* gyermekek
- a családi napköziben a saját, napközbeni ellátást másutt igénybe nem vevő, tizennégy évesnél fiatalabb gyermeket is figyelembe véve *legfeljebb öt gyermek* gondozható
- ha a családi napköziben *egy fogyatékos gyermeket* is gondoznak, akkor a gondozható gyermekek száma *4 fő*, amennyiben valamennyi gyermek fogyatékos, úgy 3 fő

- a fentiekben meghatározott létszámon túl még két gyermek gondozható, ha fogyatékos gyermekről van szó még egy gyermek gondozása engedélyezhető, ha az ellátást végzőnek a kisegítő feladatokra állandó segítsége van.

IV.2. A költségvetés szerkezete

A költségvetési terv *tervezési módszere* a funkcióhoz rendelt tényleges költségek elve, vagyis a pontosan kidolgozott, meghatározott funkciókhoz határozták meg a kapcsolódó költségeket.

IV.2.1. Bevételek

a) *Az alapinformációk koherenciája*

2. számú táblázat: A családi napköziben foglalkoztatottak száma teljes- és részmunkaidős megoszlásban

<i>Helység</i>	<i>Teljes munkaidő/fő</i>	<i>Részmunkaidő/fő</i>
Sobor	1	-
Bodonyhely	1	1
Tét	1	1
Rábapatona I	2	-
Rábaszentmihály	1	-
Rábacsécsény	2	-
Tényő	2	-
Rábapatona II	1	-

A kistérség családi napközis ellátásainak keretében elsősorban teljes munkaidős munkatársakat foglalkoztatnak, a részdős foglalkoztatás a rendszerben nem számottevő. A térségben az ellátás minden településen és minden intézményben eléri a heti 20 órás nyitva tartást (lásd: 4. számú táblázat), ez indokolja a teljes munkaidős foglalkoztatás túlsúlyát.

3. számú táblázat: A családi napközi szolgáltatásait igénybe vevők száma

<i>Helység</i>	<i>A szolgáltatást igénybe vevők száma</i>
Sobor	5
Bodonhely	7
Tét	7
Rábapatonna I	7
Rábaszentmihály	5
Rábacsécsény	7
Tényő	7
Rábapatonna II	5

A kistérségben 50 fő gyermeket gondoznak a családi napközök keretében. Ezen belül többségben vannak azok az intézmények, amelyek a szabályozásokkal összhangban, két főt foglalkoztatva a maximális 7 fős gyermeklétszámmal terveztek.

4. számú táblázat: A családi napközi nyitva tartási rendje

<i>Helység</i>	<i>A napi nyitvatartási idő összesen eléri a heti 20 órát</i>
Sobor	igen
Bodonhely	igen
Tét	igen
Rábapatonna I	igen
Rábaszentmihály	igen
Rábacsécsény	igen
Tényő	igen
Rábapatonna II	igen

A családi napközök működési rendjét meghatározó nyitva tartási idő minden településen eléri a jogszabályban meghatározott, a teljes összegű normatíva igénybe vételét lehetővé tevő legalább 20 órás üzemeltetést. Összességében az alapadatok koherensek a szakpolitikai és a jogszabályi előírásokkal.

b) *A tervezett normatívák és egyéb források koherenciája*

- A kistérség minden családi napközijében a feladathoz kötött normatívák összegét 268.200 Ft/fő/évvel tervezték, a folyamatosan ellátott gyermekek számát pedig 50 főben határozták meg (3. számú táblázat). Ebből következően a kistérség a családi napközi ellátás biztosításához összességében **feladatmutatóhoz kötötten 13.410.000 Ft/év normatív állami hozzájárulást** igényelt. A források tervezése összhangban van a szabályokkal, ugyanakkor a forrásoldali tervezés rendszerében jelentős mértékű a kockázat, mert nem veszi figyelembe az emberi tényezők hatásait, vagyis, hogy a családi napközi szolgáltatásait igénybe vevő gyermekek az intézmény által elvárt optimális jelenlétet nem tudják teljesíteni (betegségek, szülők szabadsága, stb.). Mindebből következően a maximális árbevétel nem teljesülhet. A *keletkezett többlethiány visszapótlása* - mivel a kistérség és a települési önkormányzatok között szerződés írja elő, hogy a családi napközi működtetése során felmerülő hiányok pótlása az azt működtető önkormányzatok feladata - *a betervezettnél több terhet ró az önkormányzatokra*.
- A többcélú kistérségi társulás **általános alapszolgáltatási feladat támogatására 5.234.400 Ft/év összegű állami normatíva-bevételt** tervezett, amely szintén koherens a vonatkozó jogszabályokkal. A kistérségen belül a fenntartó önkormányzatok között ezen összeget - az ellátottak és a foglalkoztatottak létszámától függetlenül - egyenlő arányban osztják meg. Az arányosítás következményeként a működtető önkormányzatok szerződésben vállalt forrásbiztosítási kötelezettségeit torzítja, vagyis egyes önkormányzatok a családi napköziben végzett tevékenységükhöz képest felül, míg mások alulfinanszírozottak. Mindez kisebb mértékben bár, de befolyásolja az önkormányzatok fenntartási feladatokból származó finanszírozási kötelezettségeit. Ugyanakkor mindez a kistérség önkormányzataitól kapott források összegét nem befolyásolja.
- **Az intézményi ellátási díjból származó bevétel** (szülői befizetés) **tervezett összege 1.815.000 Ft/év**. A kialakult gazdasági helyzetet és a piaci körülményeket is figyelembe véve a tervezett összeg méltányos, 7,6 %-kal haladja meg az elmúlt év 1.658.756 Ft/év tényadatát.
- A családi napközit működtető **önkormányzatoktól származó működési célú bevételek tervezett összege 7.384.557 Ft/év**. Az önkormányzatok hozzájárulásainak mértékeit külön-külön szerződésben szabályozták, melyek nagyságrendje megegyezik azzal a hiánnyal, amelyet a tényleges költségek és e forrás nélkül a többi forrás biztosítana a családi napköziknek.

Forrásoldalról a terv:

- **reális**, mert a megkötött szerződések garanciákat biztosítanak a normatív és egyéb forrásokon felül szükséges kiegészítő hozzájárulások előteremtésére,
- **gazdaságos**, mert a működéshez szükséges források fedezik a költségeket,
- **tervezett**, mert a szervezet prioritásait, céljait tükrözi, azaz alkalmas a megvalósítást mederben tartani,
- **átlátható**, mert minden tevékenység egyértelműen azonosítható a költségvetésben.

Mindezek alapján a tervezett források koherensek a jogszabályi és szakpolitikai irányelvekkel.

IV.2.2. Költségek

A 2010-es tervezett költségek a 2009-es évhez viszonyítva 6.097.000 Ft-tal növekedtek. Az **összes várható éves kiadás 26.962.048 Ft.**

A növekedést elsősorban az alábbi tételek generálják:

- A közalkalmazottak alapilletményének összesített növekedése: 3.378. 000 Ft. A 2010-es terv 10 fő teljes munkaidős és 2 fő négyórás, részmunkaidős munkatárssal tervez. A közalkalmazottak alapilletményének összegét 11.287.000 Ft-ban határozza meg, így ennek egy főre jutó átlagos összege $11.287.000 : 11 = 1.026.000 \text{ Ft/Fő/év}$. 2009-hez viszonyítva a csaknem 43%-os növekedés reális a közalkalmazottak alapilletménye tekintetében, mert a növekedést nem a bérek emelkedése, hanem az újonnan indított családi napközis ellátások miatti létszámnövekedés okozta.
- A közalkalmazottak kereset-kiegészítésének 784.000 Ft-os növekedése.
- A közalkalmazottak jutalmának 350.000 Ft-os növekedése.
- A közalkalmazottak étkezési hozzájárulásának 699.000 Ft-os növekedése.
- A nyugdíjbiztosítási járulék 1. 299.000 Ft-os növekedése.

A költségek éves szintű növekedésének nagyságát egyértelműen a foglalkoztatotti létszám növekedésének bérhatásai okozzák. A létszám várhatóan nem fog tovább növekedni az elkövetkezendő években, mert a 2010-re tervezett feladatok lefedik a területi igényeket. Ez a költségszerkezet várhatóan másfél-két éven belül nem változik, így a költségnövekedést várhatóan a munkabérek és a hozzájuk kapcsolódó adók és járulékok emelkedése okozza.

Mivel a családi napközis területi elhelyezkedése lehetővé teszi, hogy a gyermekek a helyi közlekedési lehetőségeket igénybe véve jussanak el oda, ezért a költségvetésben nincs tervezve

sem utaztatási-szállítási költség, sem mikrobusz-beszerzési- és fenntartási költség, sem a sofőr munkabérének és járulékainak költsége .

A családi napközik működéséhez kapcsolható költségek mértéke - figyelembe véve a helyi piaci-gazdasági viszonyokat - visszafogott, reális, ezért a költségek szerkezete és nagysága oldaláról elemezve a tervet, az megalapozott és tartható.

Költségoldalról a terv:

- **reális**, mert a költségek nem felültervezettek,
- **tervezett**, mert a szervezet prioritásait, céljait tükrözi, azaz alkalmas a megvalósítást mederben tartani,
- **átlátható**, mert minden tevékenység egyértelműen azonosítható a költségvetésben.

IV.3. Fenntarthatóság

A működtetéshez szükséges források megoszlása az összes források százalékában:

- 27,8% önkormányzati hozzájárulás
- 65,8% állami normatíva (47,3% normatív állami hozzájárulás feladatmutatóhoz kötötten és 18,5% többcélú kistérségi társulás általános szociális alapfeladat támogatása)
- 6,4% szülői hozzájárulás

Mivel a működéshez szükséges források 93,6%-a állami forrásokból származik, így *jelenleg a fenntarthatóság az állami szerepvállaláson múlik*. Valószínűsíthető, hogy az elkövetkező 2-3 évben 2-3% körüli lesz a GDP-növekedés, így a költségvetés mozgásteret maximum a finanszírozás szinten tartásához lesz elegendő. Valószínűsíthetően növekedni fog az önkormányzatok forrásteremtési kötelezettsége, mert szerződésben vállalták a családi napközik költségeinek kiegészítését.

A **lakossági forrásbevonás** lehetősége csak akkor növekedhet, ha a jelenlegihez képest többletszolgáltatással jelentkeznék a családi napközik. Figyelembe véve a lakosság anyagi helyzetét a kistérségben, nem valószínű, hogy rövid és középtávon fizetőképes igény jelentkezne többletszolgáltatásokra. A családi napközik működésének szinten tartásához az elkövetkezendő két évben 3-4%-os költségnövekedéssel is számolni kell, ennek előteremtése elsősorban az önkormányzatokat fogja terhelni. Ez számszerűsítve, **kistérségi szinten 1-1,5 millió Ft/év plusz forrásteremtési feladatot jelent**. Kistérségi társulási szinten ez mindaddig nem fog problémát okozni, amíg az önkormányzatok be tudják tartani a szerződésben vállalt kötelezettségeiket, vagyis helyi szinten kiegészítik a szükséges mértékben a családi napközi költségvetését. Ezt a kiegészítést az

önkormányzatok mindaddig meg fogják tenni, amíg a családi napközi fenntartása kevesebbe kerül, mint a családi napközi felbomlásával járó költségek finanszírozása.

Konklúzió

A gyermekekre irányuló ellátások tervezési és szervezési kultúrája:

- A Téli kistérséghez 19 település közigazgatási területe tartozik, a kistérség területfejlesztési szempontból kedvezményezett térség, társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott, hátrányos helyzetű.
- A Téli kistérségben jelenleg nyolc családi napközi működik, melyek egyértelmű célja, hogy a családban nevelkedő gyermekek számára nyújtson életkoruknak megfelelő nappali felügyeletet, gondozást, nevelést, étkeztetést és foglalkoztatást. A családi napközi speciális tanácsadással, időszakos gyermekfelügyelettel vagy más gyermeknevelést segítő szolgáltatással is igyekszik segíteni a családokat.
- A vizsgált kistérségben a családi napközök kialakulása nem előzmény nélküli volt, hiszen egy szerves fejlődési folyamatról beszélhetünk. Alapvetően a jelenlegi, eltérő funkciókat ellátó családi napközök három ellátástípushoz vezethetők vissza, mint (1) *teleház keretében szerveződő gyermekfelügyelet* azokon a helyeken, ahol nem volt bölcsőde, óvoda (2) *civil szervezet által működtetett délutáni gyermekfelügyelet*, amely a nem helyben tanuló iskoláskorú gyermekeknek biztosított helyben délutáni napközi-pótló felügyeletet, illetve (3) *a gyermekjóléti szolgálat által működtetett szolgáltatás a csellengő, magatartászavaros gyermekek számára*.
- Az elmúlt három évben létrejött családi napközi hálózat egyfelől a szülők (elsősorban anyák) munkavállalásának ösztönzését kívánta szolgálni, másfelől pedig a nők nagyobb arányú munkavállalása okán a bölcsőde iránti keresletnövekedés miatt felduzzadt bölcsődei csoportok kiváltására és az új szülői igényekre kívánt a kistérség reagálni.
- *Helyi sajátosság, hogy a családi napközök nem családi házakban, hanem az önkormányzatok tulajdonában lévő intézményekben, illetve az azokban folyó tevékenységekkel párhuzamosan működnek. Valójában tehát a családi napközök intézményi integráció keretében jöttek létre és működnek jelenleg is, melynek előnyeként említhetjük meg, hogy ez egy erőteljes döntéshozói elkötelezettséget mutat a gyermekeknek szóló ellátások biztosítása terén helyi és kistérségi szinten egyaránt. A döntéshozói elkötelezettséget jelzi a fogyatékos kisgyermek ellátására létrejött legutóbbi családi napközi megszervezése is. Emellett fontos kiemelni, hogy az intézményi integrációval erősödhet a szakmaközi együttműködés, mely magasabb színvonalú, minőségi munkavégzést tesz lehetővé, illetve a formális kapcsolatok kiterjedtsége a jelzőrendszer hatékonyságát is*

növelheti.

- Fontos azonban megjegyezni, hogy a vizsgált kistérségben alapvetően kétszintű az ellátás színvonala. Létezik egy, a jómódú, stabil helyzetű, kiemelkedő színvonalú ellátást elváró helyi társadalmi csoport igényeit is kielégítő szolgáltatás-csomag, amelyet ez a szűk csoport finanszírozni is hajlandó. Ugyancsak létezik egy alsóközéposztálybeli csoport, akik jövedelmi viszonyai nem teszik lehetővé a drágább szolgáltatások megfizetését.
- Az ellátás ún. kétszintűségéből kifolyólag következik, hogy egyetlen családi napköziben fizetnek az ellátásért a szülők térítési díjat, a többi intézményben csak az étkezést fizetik. A kistérségi szereplők egyöntetű véleménye szerint azonban a családi napközi térítési díj-kötelessé tétele azzal járna, hogy a kistérség elveszítené a gyermekeket, hiszen a szülők a közeli nagyvárosokba vinnék a gyermekeket óvodába, iskolába, ahol alapvetően több szolgáltatást tudnak igénybe venni, mint helyben.
- Jelenleg a működő intézmények minden lakossági igényt ki tudnak elégíteni, nincs várólista az egyes intézményekben. Ugyanakkor a kistérség egyértelmű törekvése, hogy az elkövetkezendő években minden településen legyen lehetőség napközbeni ellátás biztosítására a kisgyermekes családok számára.
- A lakosság tájékoztatása az igénybe vehető ellátásokról a kistérség egyes településein több csatornán keresztül zajlik, erre annál is inkább szükség van, mert a térségben lakók a családi napközit, mint ellátási formát nem ismerik.

Szakmaiság és a jövőbeli fejlesztési lehetőségek megjelenése:

- A bölcsődei feladatokat ellátó szervezetekben a szakmai program a 2-3 éves gyermekek számára szükséges testi, lelki, szellemi fejlődés elősegítését célozza. Az ellátás a kistérségben minden esetben egy önkormányzati gyermekintézményben (óvoda, bölcsőde) szerveződik, amelyben a feltételek és a körülmények az ilyen korosztályú gyermekek gondozásához adottak. Ennek a korosztálynak az ellátása során a családi napközi előnye, hogy a gyermekek kisebb csoportban vannak, mint a bölcsődében, ezért több gondoskodást és nagyobb odafigyelést kapnak.
- Az iskolai feladatokat ellátó szervezetek délutáni elfoglaltságot kínálnak az iskolás korú gyermekeknek, az ellátás előnye a rugalmas nyitva tartás, amely jobban megfelel a szülőknek, mint az iskola kötött idejű napközis ellátása.
- Pozitívként említhetjük meg, hogy az ellátást igénybe vevő gyermekek szüleivel nagyon jó a kapcsolat, a szakemberek rendszeres visszacsatolást adnak a gyermekek helyzetéről, fejlődésük mértékéről.

- Ugyanakkor *bár kistérségi szinten szervezettek az ellátások*, - a társulási szinten működtetett ellátás előnye a finanszírozás oldalán is megjelenik az emelt összegű normatíva miatt - *mégis települési viszonyokba ágyazottan működnek. A családi napközi koordinátorának szerepe a szakmai munka kistérségi szinten való színesítése, a szakmai tapasztalatcsere szervezett keretek közötti megvalósulása érdekében kiemelkedő fontosságú a jövőre nézve.*
- Kilépve a kistérségi szintről, megfogalmazódott a szakemberek oldaláról *a családi napköziki szakmai-módszertani fejlesztésére vonatkozó igény, ehhez nagy segítség lenne, ha működnének ún. szakmai munkaközösségek, nagy igény mutatkozik szakmai tapasztalatcsere, rendszeres szakmai egyeztetésre, gyakorlatias, készségeket, kompetenciákat fejlesztő képzésekre.*
- A kutatás során megkérdezettek számos jövőbeli fejlesztési igényről beszámoltak. Az egyik legfontosabb, hogy optimálisabb lenne 10-14 fős gyermekcsoportokkal dolgozni, a szakemberek a létszámkeretek bővítését javasolják. A megkérdezettek szerint a gyermekcsoport létszámának növelése finanszírozási okok miatt is indokolt a jelenlegi normatíva-elszámolási rendszer miatt. Ez a javaslat azonban a családi napközi keretein belül szakmailag nem támogatandó, a jelen jogszabályi keretek között a létszámbővítés egyértelműen a szakmai munka minőségét romlásra vonná maga után, valamint ekkora gyermeklétszám ellátása megfelelő szakképesítés nélkül nem biztosítható. Véleményünk szerint a fejlesztési javaslat nem irányulhat a családi napköziki jogszabályban rögzített működési feltételeinek fellazítására. Értelmezésünkben a létszámkeret bővítési igénye megerősíti, hogy a jelenlegi 7 fő ellátására alkalmas családi napközi és a minimum 20 fős gyermeklétszám mellett pénzügyileg is rentábilis bölcsőde között egy ellátási forma hiányzik (a szakma a két ellátási forma között kialakítandó formát ún. mini bölcsődének hívja).

Fenntarthatóság

kérdése:

- Jelenleg azt mondhatjuk, hogy a kistérségben működő családi napköziki költségeinek mértéke reális, átlátható, a normatív és egyéb forrásokon felül szükséges kiegészítő hozzájárulások előteremtése biztosított, a működéshez szükséges források fedezik a költségeket. Ugyanakkor látni kell, hogy a működtetéshez szükséges források 93,6%-a állami normatívákból és önkormányzati hozzájárulásokból származik, így jelenleg a fenntarthatóság egyértelműen az állami szerepvállaláson múlik.
- A kistérségben a családi napköziki működéséhez az önkormányzati hozzájárulások mértéke a tervezett összes költséghez viszonyítva 27,3%. Ez az arány más térségekben jelentősen

nővekedhet, ha a családi napköziben gondozott gyermekek utaztatásáról is gondoskodni kell, mert ebben az esetben az utaztatás-szállítás és a hozzá kapcsolódó eszközbeszerzési, valamint munkabér és járulék költségek is megjelennek a kiadási oldalon.

A	Téti	modell	értékelése:
-	<p><i>A gyermekekre irányuló ellátások tervezési és szervezési kultúráját alapvetően a kistérségen belüli horizontális települési szerepvállalás, de intézményi szinten a központtól való túlzott távolság jellemez. Ebből következően a családi napközi vezetők nem töltik be a klasszikus vezetői szerepeket, a lokalitásban rejlő lehetőségek nem kiaknázottak, hiszen ezek a feladatok nincsenek a helyi intézmények vezetőihez delegálva. A családi napközi vezetői nem rendelkeznek kellő mennyiségű információval a pénzügyi működéssel, illetve a fenntarthatósággal kapcsolatban sem, vagyis a kistérségi szintű működés egyik folyamányaként helyi szinten a munkatársak az általuk vezetett intézmény működésével kapcsolatban nem ismerik a legfontosabb pénzügyi sarokszámokat, nem vonódnak be a pénzügyi tervezésbe, valamint a lehetséges forrásteremtési lehetőségeket sem ismervén, nem kezdeményeznek fejlesztéseket sem.</i></p>		
-	<p><i>A szervezeten belüli együttműködések, illetve a szervezeti kommunikációt elsősorban az határozza meg, hogy a családi napközi milyen típusú önkormányzati fenntartású szervezethez integrálódott (óvoda, bölcsőde, pedagógiai szakszolgálat). Ezek között a szervezetek között a napi szintű munka szervezése és a biztonságos munkamenet érdekében alapvető fontosságú a szoros kapcsolat és a folyamatos kommunikáció, de hasonló együttműködések nem figyelhetők meg más típusú szervezetekkel, sőt a kistérségen belüli településeken működő családi napközik között sem.</i></p>		
-	<p><i>A családi napközik kapcsolati hálója alapvetően az informalitásra épül, a meglévő kapcsolatok jellemzően nem szervezeti szinten, hanem a családi napközik vezetőinek személyes kapcsolatai szintjén működnek.</i></p>		
-	<p><i>A Téti modell megismerése által kutatásunk keretében szeretnénk volna választ adni arra a kérdésre, hogy a Téti gyakorlat mennyiben emelhető át más kistérségekre, különösen a HH és LHH kistérségekre. A Téti kistérségben biztosított gyermekek napközbeni ellátásai a döntéshozók és szakemberek együttes elkötelezettsége, a hosszú távú társadalmi hatások mérlegelése miatt szemléletében példaértékűnek tekinthető, elmondható, hogy eszmeiségében az ellátások a megváltozott munkaerő-piaci igényekre, a családok élethelyzetére és a gyermekek egyéni igényeire is igyekeznek reagálni. Ugyanakkor látnunk kell, hogy a vizsgált kistérségben az önkormányzati rendszer keretei között működtetett</i></p>		

családi napközik - bár a klasszikus bürokratikus intézményekhez képest rugalmasabban működnek és próbálnak alkalmazkodni a szülők munkába járási szokásaihoz - *kevésbé tudnak rugalmasak lenni*. Az önkormányzati intézmények nyitva tartási ideje, a munkavállalók munkaidő beosztásai és a kistérségi szintű finanszírozási technikákból fakadó kényszer arra, hogy lehetőleg minden nap, minden gyermek teljes időben a családi napköziben tartózkodjon, nem teszi lehetővé, hogy a szülők rendszeresen napi egy-két órára vagy heti egy-két napra, esetleg az esti órákban, stb. vegyék igénybe a szolgáltatásokat. Az ilyen típusú rugalmasságra a rendszer teljes mértékben ellenérdekelt. *Fontos hangsúlyozni azt is, hogy a kistérségben működő családi napközik szolgáltatásait igénybevevő szülők nem tartoznak a leghátrányosabb helyzetű családok közé.*

- A Téli modell HH és LHH kistérségekre való terjesztéséhez szélesebb körű elemzésre van szükség, figyelembe véve az adott kistérség társadalmi-gazdasági mutatóit, az infrastrukturális lehetőségeket, a kistérséget alkotó önkormányzatok pénzügyi mozgásterét, valamint a hátrányos helyzetű családok igényeit. Kutatásunk eredményei alapján tehát a Téli modell alapvetően nem a hátrányos helyzetű családokban nevelkedő gyermekek számára megszervezett kiterjedt szolgáltatások példája - bár a kistérségben működő családi napközik általánosan kitűzött célja, hogy megkönnyítsék az óvodai-iskolai átmenetet a hátrányos helyzetű, különösen a roma gyermekek integrációjában. Azt is meg kell jegyezni, hogy a családok romló anyagi helyzete miatt nagy segítséget jelent sok esetben a családi napközibe járó gyermekek számára a napi szintű meleg étel biztosítása is.
- Összességében azt mondhatjuk, hogy ***a Téli modell két szempontból is példaértékű. Egyfelől példaértékű a kistérségi aktorok szemlélete, hiszen a döntéshozók és szakemberek fontosnak tartják a gyermekek számára nyújtott ellátások megszervezését és működtetését, több szempontból is. Kiemelt prioritás a gyermekek számára nyújtott szolgáltatások biztosítása során a kistérség megtartóerejének növelése, vagyis, hogy a gyermekeket hosszabb távon ne veszítse el a kistérség, illetve, hogy segítse a nők munkavállalását, valamint hozzájáruljon a gyermekek egészséges fejlődésének biztosításához, az esetleges hátrányok leküzdéséhez. Másfelől a Téli kistérségben az elmúlt évek alatt egy ún. családi napközi hálózat szerveződött meg, amely lehetőséget adhat a jövőben a családi napközik működése során felgyülemlett szakmai tapasztalatok feldolgozása után egy egységes arculat kidolgozására, a szakmai munka továbbfejlesztésére, a tapasztalatok széles körű megosztására.***

Melléklet

1. számú táblázat: A Téti kistérség alapadatai

<i>Statisztikai adatok</i>	<i>Téti kistérség</i>
Terület (km ²)	376
Népesség	19 466
Településszám (város)	19 (1)
Természetes szaporodás 1000 lakos	-7,1
Belső vándorlási különbözet évi átlaga 1000 lakosra 1990-2003	5
Városlakók aránya	21%
Munkanélküliek aránya	3,9%
SZJA alapot képező jövedelem 1 lakosra (Ft)	465 313
Működő vállalkozás 1000 lakosra	54

Forrás: A Téti kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Többcélú Társulása Közoktatási Esélyegyenlőségi Programja, 2008: 8

2. számú táblázat: Demográfiai adatok

(A Polgármesteri Hivatalok 2008. január 15–28. között megadott adatai alapján)

<i>Település</i>	<i>0-18</i>	<i>Összesen</i>
Árpás	37	260
Bodonyhely	53	334
Csikvánd	82	534
Felpéc	175	882
Gyarmat	221	1352
Gyömöre	271	1326
Győrszemere	652	3025
Kajárpéc	243	1387
Kisbabet	36	232
Mérges	13	96
Mórichida	164	872
Rábacsécsény	112	620
Rábaszentmihály	93	533
Rábaszentmiklós	22	131
Sobor	53	312
Sokorópátka	209	1103

Szerecseny	144	857
Tényő	301	1522
Tét	765	4073
Gecse	84	448
Gic	234	429

Forrás: A Téti kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Többcélú Társulása Közoktatási Esélyegyenlőségi Programja, 2008: 59

3. számú táblázat: A társulásban élők szociális helyzete

Vizsgált mutatók		Fő
A lakónépesség száma		19466
Munkanélküliek száma a TKT területén		504
Tartósan munkanélküliek		146
Hányan kapnak rendszeres szociális segélyt?		74
Hány gyermek után igényelnek rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény?		541
ebből	Azon gyermekek száma, akiknek a szülei nyilatkoztak halmozottan hátrányos helyzetükről	112
	Azon gyermekek száma, akinek szülei nem nyilatkoztak	304

Forrás: A Téti kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Többcélú Társulása Közoktatási Esélyegyenlőségi Programja, 2008: 10-11

4. számú táblázat: A társulásban élők szociális helyzete településenként

Település	Munkanélküliek száma		Rendszeres szociális segílyt kapó		Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményt kapó gyermekek		
	Összesen	Ebből tartósan	háztartások száma	személyek száma	Összesen	Szülők nyilatkoztak	Szülők nem nyilatkoztak
Árpás							
Bodonyhely							
Csikvánd	18	7	8	22	0	10	-
Felpéc	10	5	1	1	4	-	1
Gyarmat	40	20	1	1	30	0	30
Gyömöre	52	25	5	5	58	25	23
Győrszemere	211	9	11	11	147	43	-
Kajárpéc	30	10	6	6	36	2	34
Kisbabet	4	4	6	6	2	0	2
Mérges	6	4	-	-	2	-	-
Mórichida							
Rábacsécsény	15	15	2	2	12		12
Rábaszentmihály	6	4	2	2	14	0	14
Rábaszentmiklós							
Sobor							
Sokorópátka	43	28	0	0	38	20	2
Szerecseny	27	8	9	9	37	12	25

Tényő	42	7	1	1	33	0	33
Tét			22	22	128	0	128
Összesen:	504	146	74	88	541	112	304

Forrás: A Téli kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Többcélú Társulása Közoktatási Esélyegyenlőségi Programja, 2008: 12

5. számú táblázat: A közszolgáltatások ellátásának formája a kistérségben
(A Polgármesteri Hivatalok 2008. január 15–22. között megadott adatai alapján)

<i>Település</i>	<i>Óvodai nevelés</i>	<i>Általános iskolai oktatás</i>	<i>Iskolai napközi</i>	<i>Alapfokú művészetoktatás</i>	<i>Gyógypedagógiai tanácsadás</i>	<i>Korai fejlesztés és gondozás</i>	<i>Fejlesztő felkészítés</i>	<i>Nevelési tanácsadás</i>	<i>Logopédiai ellátás</i>	<i>tanácsadás Továbbtanulási, pályaválasztási</i>	<i>Gyógytestnevelés</i>	<i>Gyermekjóléti szolgáltatás</i>	<i>Bölcsőde</i>	<i>Családi napközi</i>	<i>Házi gyermekfelügyelet</i>	<i>Családok átmeneti otthona</i>
Árpás	3	3	3	3	4	-	-	4	4	-	4	4	-	-	-	-
Bodonhely	3	3	4	3	4	4	4	4	4	-	-	4	-	3	-	-
Csikvánd	6	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Felpéc	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gyarmat	3	3	3	2	4	3	-	-	4	3	4	4	-	4	-	-
Gyömöre	3	3	3	6	4	4	4	4	4	4	4	4	-	-	-	-
Gyórszemere	3	3	3	2	4	-	-	4	-	-	4	4	-	-	-	-
Kajárpéc	3	3	3	5	3	3	-	4	4	4	3	4	-	-	-	-
Kisbábó	3	3	-	3	4	4	4	4	4	4	4	4	-	-	-	-
Mérges	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mórichida	3	3	3	3	4	-	-	4	4	-	4	4	-	-	-	-
Rábacsécsény	3	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rábaszentmihály	3	3	-	3	4	4	4	4	4	4	4	4	-	-	-	-
Rábaszentmiklós	3	3	3	3	4	-	-	4	4	-	4	4	-	-	-	-
Sobor	3	3	-	-	5	-	-	3, 5	3	5	-	3	-	4	-	-
Sokorópátka	3	3	3	2	5	-	3	4	4	4	4	4	-	4	-	-
Szerecsény	3	3	3	-	3	4	4	4	4	4	4	4	-	4	-	-
Tényő	1	1	1	6	6	5	5	6	1	-	5	4	5	-	-	-
Tét	1	1	1	1	1	1	1	4	1	1	1	4	1	4	-	-
Gecse*	3	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-
Gic*	3	3	3	2	5	-	3	6	6	6	6	6	-	-	-	-

Takácsi*	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
----------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

* Gecse, Gic és Takácsi Veszprém megyei települések

- 1: Önkormányzat saját fenntartású intézménye vagy gazdasági társasága
- 2: Kiszervezett formában: nonprofit, civil szervezet vagy gazdasági társaság
- 3: Intézményfenntartó társulás
- 4: Többcélú társulás
- 5: Megyei önkormányzat
- 6: Egyéb: alapítványi, egyházi

Forrás: A Téti kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Többcélú Társulása Közoktatási Esélyegyenlőségi Programja, 2008: 61-62

Függelék

Függelék 1. Dokumentumelemzés szempontjai

- 1) Kistérség társadalmi-gazdasági helyzetének bemutatása a statisztikai adatok alapján
- 2) Kistérségi szinten történt főbb fejlesztések az elmúlt időszakban – rövid kitekintés
- 3) Kistérségi szinten működtetett szociális és gyermekjóléti ellátások általános bemutatása
 - Egyes intézmények / szolgáltatások rövid leírása, különös tekintettel a gyermekjóléti alapellátásokra, amelyek része a napközbeni kisgyermek-ellátás
- 4) Napközbeni kisgyermek-ellátási formák bemutatása az egyes intézményi és stratégiai dokumentumok alapján
 - Egyes ellátások bemutatása, férőhelyek száma, telephelyek száma
 - Nyújtott szolgáltatások
 - Célcsoport
 - Szakmai célkitűzések, ellátási filozófia
 - Dolgozókkal kapcsolatban megfogalmazott elvárások
 - Együttműködések az intézmények között, illetve az ellátást igénybe vevő szülőkkel
 - Rendelkezésre álló infrastruktúra és humán-erőforrás bemutatása

Függelék 2. Egyéni interjúk vázlatja egységes szerkezetben

Gyermekjóléti szolgálat munkatársa

- Gyermekes családok szociális helyzetének ismertetése (veszélyeztetett, védelembe vett, nevelésbe vett gyermekek száma, hátrányos helyzetűek)

- Gyermekjóléti szolgálat által kezelt problématípusok bemutatása, nyújtott ellátások és szolgáltatások, prevenciók tevékenységek bemutatása
- Fejlesztési lehetőségek a gyermekjóléti szolgáltatások terén.
- Adjon rövid általános jellemzés az önkormányzat / társulás területén működő gyermekek napközbeni ellátásának formáiról!
- Milyen céljai vannak a gyermekek napközbeni ellátási rendszerének?
- Van-e szükség további fejlesztésre, változtatásra az ellátás biztosítása terén?
- A jelenlegi rendszer működése hol szorul fejlesztésre? Milyen változások vannak kialakulóban? (munkakondíció, szakmai munka, munkaerőhiány, pénzügyi problémák, szakmai képzés, munka szakmai státusza...)
- Van-e olyan gyermek, aki kiszorul az ellátásból? Van-e várólista?
- Helyi szinten a gyermekek napközbeni ellátására vonatkozó esetleges fejlesztésekkel, pályázatokkal kapcsolatban kik hozzák a döntéseket?
- Hogyan, milyen információs eszközök felhasználásával történik a helyi lakosság tájékoztatása?
- A jogosultságot a helyi rendeletekben hogyan határozzák meg? E mögött milyen szakmai / politikai elvek fogalmazódnak meg?
- A következő évtizedben milyen pozitív változásokra számíthat a gyermekek napközbeni ellátása terén helyi szinten?
- SWOT – gyermekek napközbeni ellátási formáinak erősségei / gyengeségei / lehetséges korlátok / lehetséges kihívások

Napközbeni ellátásban dolgozó (bölcsőde, családi napközi és óvodavezető)

- Az adott ellátást igénybe vevő gyermekes családok szociális helyzetének ismertetése.
- Adjon rövid általános jellemzés az önkormányzat / társulás területén működő gyermekek napközbeni ellátásának formáiról! Ezek közül részletesebben jellemezze az adott intézményt, amelyet vezet.
- Milyen céljai vannak a bölcsődének / családi napközinek / óvodának? Szakmai elvek, filozófiák, szakmai program főbb pontjainak bemutatása.
- Van-e szükség további fejlesztésre, változtatásra az ellátás biztosítása terén?
- A jelenlegi rendszer működése hol szorul fejlesztésre? Milyen változások vannak kialakulóban? (munkakondíció, szakmai munka, munkaerőhiány, pénzügyi problémák, szakmai képzés, munka szakmai státusza...)

- Van-e olyan gyermek, aki kiszorul az ellátásból? Van-e várólista?
- Helyi szinten a gyermekek napközbeni ellátására vonatkozó esetleges fejlesztésekkel, pályázatokkal kapcsolatban kik hozzák a döntéseket?
- Hogyan, milyen információs eszközök felhasználásával történik a helyi lakosság tájékoztatása?
- A különböző napközbeni ellátási formákat kik veszik igénybe? (Jellemzően milyen családok gyermekei járnak bölcsődébe, illetve családi napközibe?) A jogosultságot a helyi rendeletekben hogyan határozzák meg? E mögött milyen szakmai / politikai elvek fogalmazódnak meg?
- A gyermekek esetleges utaztatását hogyan tudják megoldani?
- Anyagilag rentábilis-e az ellátás? meglévő forrásokból (normatívák, pályázatok, önkormányzati források, térítési díjak) mennyiben fenntarthatóak és fejleszthetőek a szolgáltatások infrastrukturális és tartalmi keretei? Milyen típusú források jelennek meg a finanszírozásban?
- Adott intézményben dolgozók bemutatása.
- Szervezeten belüli együttműködések bemutatása, szervezeti kommunikáció ismertetése.
- Milyen más intézményekkel tartanak kapcsolatot, ezek mennyire formálisak?
- A következő évtizedben milyen pozitív változásokra számíthat a gyermekek napközbeni ellátása terén helyi szinten?
- SWOT – gyermekek napközbeni ellátási formáinak erősségei / gyengeségei / lehetséges korlátok / lehetséges kihívások. *Adott ellátás értékelő elemzése!*

Kistérségi társulás elnöke / társulás munkatársa

- Kistérségi társulás megalakulásának rövid ismertetése. Kistérségi szinten megszervezett ellátások, szolgáltatások bemutatása.
- Adjon rövid általános jellemzés a társulás területén működő gyermekek napközbeni ellátásának formáiról! Hogyan jöttek létre az egyes intézmények?
- Az ellátás működtetése kapcsán készítenek-e a kistérséget alkotó településeken igényfelmérést?
- A törvényi szabályozással egyetért-e? Kötelezhető-e az Önkormányzat, hogy megszervezze a napközbeni ellátást?

- Milyen céljai vannak a bölcsődének / családi napközinek / óvodának? Szakmai elvek, filozófiák, szakmai program főbb pontjainak bemutatása.
- Van-e szükség további fejlesztésre, változtatásra az ellátás biztosítása terén?
- A jelenlegi rendszer működése hol szorul fejlesztésre? Milyen változások vannak kialakulóban? (munkakondíció, szakmai munka, munkaerőhiány, pénzügyi problémák, szakmai képzés, munka szakmai státusza...)
- Van-e olyan gyermek, aki kiszorul az ellátásból? Van-e várólista?
- Helyi és kistérségi szinten a gyermekek napközbeni ellátására vonatkozó esetleges fejlesztésekkel, pályázatokkal kapcsolatban kik hozzák a döntéseket?
- Hogyan, milyen információs eszközök felhasználásával történik a lakosság tájékoztatása?
- A különböző napközbeni ellátási formákat kik veszik igénybe? (Jellemzően milyen családok gyermekei járnak bölcsődébe, illetve családi napközibe?) A jogosultságot a helyi rendeletekben hogyan határozzák meg? E mögött milyen szakmai / politikai elvek fogalmazódnak meg?
- A gyermekek esetleges utaztatását hogyan tudják megoldani?
- Anyagilag rentábilis-e az ellátás? Meglévő forrásokból (normatívák, pályázatok, önkormányzati források, térítési díjak) mennyiben fenntarthatóak és fejleszthetőek a szolgáltatások infrastrukturális és tartalmi keretei? Milyen típusú források jelennek meg a finanszírozásban?
- Vannak-e konkrét tervek a gyermekek napközbeni ellátásának biztosítására? Az esetleges lakossági igényfelmérésre alapoznak-e a tervek?
- SWOT – gyermekek napközbeni ellátási formáinak erősségei / gyengeségei / lehetséges korlátok / lehetséges kihívások. *Kistérségi szinten biztosított ellátások, szolgáltatások értékelő elemzése!*

Pénzügyi szakember, önkormányzati irodavezető

- Finanszírozás ismertetése: (a települési önkormányzatoknak mennyi kiegészítést kell tenniük, milyen arányú a szülői befizetés) Meglévő forrásokból (normatívák, pályázatok, önkormányzati források, térítési díjak) mennyiben fenntarthatóak és fejleszthetőek a szolgáltatások infrastrukturális és tartalmi keretei? Milyen típusú források jelennek meg a finanszírozásban?
- Hogyan lehetne a finanszírozást optimalizálni?
- Kistérségi feladatellátás mennyiben könnyíti meg az ellátásszervezést?
- Vannak-e joghézagok a jelenlegi szabályozás terén? Hogyan oldható fel a Gyv. tv. és az Önkormányzati tv. önkormányzat önállóságára vonatkozó rendelkezéseinek ellentmondása?

- A törvényi szabályozással egyet ért-e, kötelezhető-e az önkormányzat, hogy megszervezze a gyermekek napközbeni ellátását?
- Mit gondol arról, hogyan tudja ezt a feladatot az önkormányzat - a ráruházott felelősség és a döntési szabadsága mellett – megoldani? Milyen megoldási alternatívák léteznek? Mekkora az önkormányzat mozgástere?
- SWOT – gyermekek napközbeni ellátási formáinak erősségei / gyengeségei / lehetséges korlátok / lehetséges kihívások. *Kistérségi szinten biztosított ellátások, szolgáltatások értékelő elemzése, különös tekintettel a finanszírozásra!*

Függelék 3. Csoportos interjúk vázlatja egységes szerkezetben

Döntéshozók véleménye

- Milyen céljai vannak a bölcsődének / családi napközinek / óvodának? Szakmai elvek, filozófiák, szakmai program főbb pontjainak bemutatása.
- Véleményük szerint miért adja valaki bölcsődébe, illetve családi napközibe a gyermekét, miért fontos az ellátás?
- Hogyan jöttek létre kistérségi szinten az ellátások?
- Kistérségi szinten működtetett ellátásoknak és szolgáltatásoknak milyen előnyei és hátrányai vannak?
- Mit gondolnak a jelenlegi ellátás színvonaláról? (infrastruktúra, szakmai munka, szakember ellátottság, stb.)
- A jelenlegi rendszer működése hol szorul fejlesztésre? Milyen változások vannak kialakulóban? (munkakondíció, szakmai munka, munkaerőhiány, pénzügyi problémák, szakmai képzés, munka szakmai státusza...)
- Helyi és kistérségi szinten a gyermekek napközbeni ellátására vonatkozó esetleges fejlesztésekkel, pályázatokkal kapcsolatban kik hozzák a döntéseket?
- A különböző napközbeni ellátási formákat kik veszik igénybe? (Jellemzően milyen családok gyermekei járnak bölcsődébe, illetve családi napközibe?) A jogosultságot a helyi rendeletekben hogyan határozzák meg? E mögött milyen szakmai / politikai elvek fogalmazódnak meg?
- Véleményük szerint melyek lehetnek az okai, ha valaki nem elégedett a bölcsődei ellátással, ill. a családi napközivel?
- Milyen típusú források jelennek meg a finanszírozásban?
- Mi jellemzi az ideális bölcsődét, családi napközit!

- Mi jellemzi az ideális gondozót (szülőkkel, gyermekekkel való együttműködés)!
- A következő évtizedben milyen pozitív változásokra számíthat a gyermekek napközbeni ellátása terén helyi szinten?
- SWOT – gyermekek napközbeni ellátási formáinak erősségei / gyengeségei / lehetséges korlátok / lehetséges kihívások. *Kistérségi szinten biztosított ellátások, szolgáltatások értékelő elemzés, beleértve a hosszú távú fenntarthatóságát és a finanszírozást is!*

Ellátást működtetők (bölcsőde, családi napközi vezetők, gondozók)

- Véleményük szerint szükség van-e ilyen típusú ellátásokra. Ha igen, miért?
- Milyen céljai vannak a bölcsődének / családi napközinek / óvodának?
- Szakmai elvek, filozófiák, szakmai program főbb pontjainak bemutatása.
- Véleményük szerint miért adja valaki bölcsődébe, illetve családi napközibe a gyermekét, miért fontos az ellátás?
- Hogyan jöttek létre kistérségi szinten az ellátások? Egyes szolgáltatások (telephelyek) közötti együttműködések ismertetése.
- Kistérségi szinten működtetett ellátásoknak és szolgáltatásoknak milyen előnyei és hátrányai vannak?
- Mit gondolnak a jelenlegi ellátás színvonaláról? (infrastruktúra, szakmai munka, szakember ellátottság, stb.)
- A jelenlegi rendszer működése hol szorul fejlesztésre? Milyen változások vannak kialakulóban? (munkakondíció, szakmai munka, munkaerőhiány, pénzügyi problémák, szakmai képzés, munka szakmai státusza...)
- Helyi és kistérségi szinten a gyermekek napközbeni ellátására vonatkozó esetleges fejlesztésekkel, pályázatokkal kapcsolatban kik hozzák a döntéseket?
- Hogyan tájékoztatják a lakosságot? Felmérik-e rendszeresen a lakossági igényeket?
- A különböző napközbeni ellátási formákat kik veszik igénybe? (Jellemzően milyen családok gyermekei járnak bölcsődébe, illetve családi napközibe?) *Az ellátás a gyermekszegénység csökkentéséhez hogyan tud hozzájárulni véleményük szerint?*
- A jogosultságot a helyi rendeletekben hogyan határozzák meg? E mögött milyen szakmai / politikai elvek fogalmazódnak meg?
- Véleményük szerint melyek lehetnek az okai, ha valaki nem elégedett a bölcsődei ellátással, ill. a családi napközivel?

- Milyen típusú források jelennek meg a finanszírozásban? Vannak-e nehézségek?
- Mi jellemzi az ideális bölcsődét, családi napközit!
- Mi jellemzi az ideális gondozót (szülőkkel, gyermekekkel való együttműködés)!
- A következő évtizedben milyen pozitív változásokra számíthat a gyermekek napközbeni ellátása terén helyi szinten?
- SWOT – gyermekek napközbeni ellátási formáinak erősségei / gyengeségei / lehetséges korlátok / lehetséges kihívások. *Kistérségi szinten biztosított ellátások, szolgáltatások értékelő elemzése beleértve a szakmai fejlesztési lehetőségeket és a hosszú távú fenntarthatóságot!*

Kisgyermekes szülők véleménye

- Véleményük szerint miért adja valaki bölcsődébe, illetve családi napközibe a gyermekét, miért fontos az ellátás? Miért nem veszi igénybe valaki az adott ellátást?
- Véleményük szerint a gyermekek nevelése nehézséget jelent-e a szülők (anya, apa) munkavállalása szempontjából? Mik ezek a nehézségek?
- Milyen ellátást tart a legoptimálisabbnak 3 év alatti kisgyermek számára?
- Elégnek tartja a jelenlegi férőhelyek számát? Ha helyet keresnének, kisgyermekük számára találnának-e? Milyen nehézségekkel találják szembe magukat?
- Honnan informálódhatnak?
- Mit gondolnak a jelenlegi elérhető ellátás színvonaláról? (infrastruktúra, szakmai munka, szakember ellátottság, speciális szolgáltatások, stb.) Honnan van információjuk?
- Mit tart a jó (színvonalú) bölcsődei ellátás / családi napközi jellemzőjének?
- Melyek az okai, ha valaki nem elégedett a bölcsődei ellátással, ill. a családi napközivel?
- Véleményük szerint milyen feladatokat lát el a bölcsőde, illetve a családi napközi? Van-e például nevelési feladata a bölcsődének, illetve a családi napközinek?
- Mi jellemzi az ideális bölcsődét, családi napközit!
- Mi jellemzi az ideális gondozót!
- SWOT – gyermekek napközbeni ellátási formáinak erősségei / gyengeségei / lehetséges korlátok / lehetséges kihívások. *Adott ellátás értékelése, mit fejlesztenének, milyen szükségletekre nem képes reagálni az ellátás?*

Irodalom

A Téli kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Többcélú Társulása Közoktatási Esélyegyenlőségi Programja, 2008.

Téli Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Gyermekjóléti és Szociális Intézményének szakmai programja – Tervezet, 2010. (Jóváhagyta: *Téli Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Többcélú Társulásának Tanácsa -.....2010 (). sz. Tkt.hat számú határozatával*)

Téli Kistérség Sokoróaljai Önkormányzatainak Gyermekjóléti és Szociális Intézménye szervezeti és működési szabályzata, é.n.)